

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Första Kammaren. N:o 36.

Måndagen den 6 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollet för den 27 sistlidne April e. m.

Fortsattes öfverläggningen rörande mom. A i 1:sta punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner rörande landtförsvarets ordnande.

*Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)*

Friherre af Ugglas: Då Första Kammaren mot min vilja ålade mig att inträda i det Särskilda Utskottet, kändes denna pligt ganska tung, emedan jag allt för väl insåg att jag icke skulle kunna bidra till den stora och viktiga frågans lösning; men denna pligt kändes verkligen i dag ännu mycket tyngre, då jag tyckt mig förmärka, att en och annan har för afsigt att icke skänka Utskottets arbete någon verklig pröfning och undersökning af dess halt, utan helt enkelt afslå betänkandet, det må vara behäftadt med brister eller icke. Jag hoppas dock i det längsta, att Första Kammarens ledamöter icke skola följa en sådan uppmaning, utan åtminstone tillse, huruvida detta arbete i själfva verket är så förkastligt som man här låtit påskina och, om det icke finnes så, skänka det sitt understöd.

Min ståndpunkt i frågan har varit mycket enkel. Jag har varit lifligt öfvertygad om nödvändigheten att så fort som möjligt söka bringa försvarsfrågan till en lösning. Jag har under 12 års tid vid hvarje riksdag åhört öfverläggningar i denna fråga och bevittnat beslut, som, jag vågar säga det, för hvarje fosterländskt hjerta måste vara sorgliga. Man har icke tvekat att uttala, att vi äro *försvarslösa*, men man har tvistat om sättet att afhjälpa detta, och ännu i denna dag stå vi på samma ståndpunkt som för 12 år sedan. En sådan ståndpunkt är icke uthärdlig för ett fritt och om sin själfständighet angeläget folk, och därför tror jag, att det ligger vikt, ja, stor vikt på att vi så fort som möjligt söka komma ur denna ställning. Då jag sålunda började arbetet inom Utskottet med en sådan uppfattning, var mitt, likasom Utskottets öfriga ledamöters åliggande att tillse, på hvad grund vi borde arbeta, för att komma till något resultat.

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

Då förelåg för oss helt naturligt först vår gamla nationela grund, vårt indelningsverk, och för min del har jag aldrig tillhört dem, hvilka förkättrat detsamma, utan tvärt om har jag satt det mycket högt. Jag kan, såsom icke militär, må hända icke fullt bedöma indelningsverkets egenskaper i detta hänseende, men jag har alltid ansett det såsom den för våra förhållanden lämpligaste och bästa ordningsmakt. Jag hade således långt ifrån någon ovilja att bygga vårt försvar på denna gamla grund, men, mine Herrar! jag slog upp dessa sista 12 årens riksdagsförhandlingar och hvad fann jag då? Jo, att redan vid den första Riksdagen efter nya representationssättet uttalades inom Riksdagen den första förkastelsesdomen öfver detta indelningsverk, och i Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t inflöto de betydelsefulla orden, att Kongl. Maj:t skulle tillse, huruvida icke indelningsverket kunde lindras eller också aflösas. Denna tanke vann väl under de följande åren icke något egentligt understöd, och så väl vid 1869 som 1871 årens riksdagar framlades af regeringen förslag, byggda på den indelta grunden, men deras öde är oss alla bekant. Tanken från 1867 års riksdag tog emellertid ytterligare gestalt i 1873 års skrifvelse, och sedan gjordes vid 1877 års riksdag ett svagt försök att på den gamla grunden bygga något nytt, hvilket också misslyckades. Sålunda, under de förflutna åren, hafva alla riksdagars beslut gått ut på att skarpare och skarpare betona, att på indelningsverkets grund försvaret icke vidare borde byggas, och åtskilliga andra åtgärder, som af statsmakterna gemensamt blifvit vidtagna, hafva gått i samma riktning. I och med detsamma som indelta arméns hoställen indrogos, kan man också säga, att indelningsverket faktiskt var upplöst. Det återstår derefter ingenting annat än rust- och rotehållarnes skyldigheter, några torp, och de på dem bosatta soldaterna, men indelningsverkets hufvudsakliga tillgångar — de äro borta. Jag tror därför icke, att jag misstager mig, då jag säger, att på indelningsverkets grund kommer åtminstone icke den närmaste framtiden att uppbygga någon försvarsorganisation, och för min del säger jag ännu en gång, att jag beklagar detta, och har endast citerat det faktiska förhållandet.

Man måste således vända sig till en annan grund och det fans då ingenting annat än den allmänna värnpligten, som i Riksdagens skrifvelse år 1873 blifvit af Riksdagen själf angifven. Kongl. Maj:t vidtog också i anledning af denna skrifvelse den åtgärd, att han lät utarbete ett förslag, bygd på denna grund, ett förslag, hvars förtjenster blifvit allmänt erkända, ett förslag, som jag tror varit förtjent af ett bättre öde än detsamma erhöi. Detta framlades för Riksdagen, men det föll, och Riksdagen hade derigenom, efter min tanke, tydligt och bestämdt uttalat sin vilja, så att säga, att på allmänna värnpligtens grund, så tillämpad som i 1875 års förslag, ansåg Riksdagen icke att landets försvar borde byggas. Man hade sålunda icke att bygga på den gamla grunden och kunde icke bygga på den nya, moderna grunden, den allmänna värnpligten, ty båda voro af Riksdagen förkastade, och jag vågar fråga: tron I verkligen, mine Herrar, att om Särskilda Utskottet framlagt ett förslag, bygd på indelningsverket, med bibehållande af den indelta stammen såsom stam, tron I, att detta vunnit någon anklag ens hos Första Kammaren? Tron I vidare, mine Herrar,

att om Utskottet återupptagit 1875 års förslag eller framlagt ett förslag, bygd på dess grund, att detta hade blifvit bifallet? Jag är för min del innerligt öfvertygad, att ett förslag i den ena eller andra af dessa riktningar skulle hafva mötts med det bestämdaste nej. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att för den, som lifligt och varmt önskar att se denna fråga löst, det återstod annat än att söka en medelväg mellan dessa två förslag. Man böjde sig för nödvändigheten och ansåg sig derfor skyldig att försöka om på de grunder, som af motionärerne i Andra Kammaren blifvit framlagda, någonting väsentligt bättre än det nuvarande skulle kunna åstadkommas.

Det är ett sådant försök som Utskottet framlagt i det nu föredragna betänkandet, och jag är angelägen att genast från början förklara, att då jag biträdt Utskottets förslag, har detta skett under tre bestämda förutsättningar. Den första förutsättningen är den, att, på sätt Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet på förmiddagen skarpt betonade, det måtte finnas någon lagbunden möjlighet att hålla stammen fulltalig. Den andra förutsättningen är den, att stamtruppens öfning skall blifva minst den, som Utskottet föreslagit; och den tredje förutsättningen är, att öfvergångstiden i afseende på beväringens öfningar måtte inskränkas till betydligt kortare tid än 15 år. Under dessa förutsättningar har jag, som sagdt, biträdt detta förslag och jag ber nu att i korthet få söka visa, hvad detta innebär, dervid det skulle fagna mig om Kammarens ledamöter behagade pröfva förslagens halt för dess egen skull, fritt från alla andra motiv.

Så vidt jag kan se, innefattar detta förslag i många fall högst väsentliga förbättringar i jämförelse med hvad vi nu hafva. Till en början vill jag fästa uppmärksamheten på hvad som redan i förmiddags af Herr Montgomery Cederhielm påpekades, nemligen den fasta kaderns styrka. I närvarande ögonblick uppgår t. ex. officerarnes antal i den svenska armén till något öfver 1,700 man; enligt detta förslag till 2,600. Nu utgör underofficerarnes antal icke fullt 1,800; enligt förslaget öfver 3,000. Korpralernes antal är nu omkring 2,000, men enligt förslaget öfver 4,000. Hela befälets antal, enligt förslaget, uppgående till 12,149 personer, är mellan 4 och 5,000 man starkare än det nu varande. Ungefär på samma sätt förhåller det sig med stammen. Den nu varande stammens antal, indelt och värfvadt manskap, utgör något öfver 27,000 man, under det att den stam, som förslaget erbjuder, uppgår till 30,000. Jag vill i förbigående erkänna, att fördelningen mellan specialvapnen och infanteriet i den nya stammen synes mig vara sådan, att specialvapnen kanske blifvit något för mycket tillgodosedda, men infanteriet deremot något svagt. Vidare bjuder detta förslag på en värnpligtslag, som ordnar förhållandet med värnpligten och derjemte ökar öfningstiden för de värnpligtige från 30 till 90 dagar. Ingen kan hellre än jag erkänna, att denna öfning är otillräcklig, men man måste dock medgifva, att i den föreslagna tillökningen i öfningstiden ligger ett steg framåt. Det förefaller således mig som om det föreliggande förslaget, hvilket enligt sakkunnige militärers sammanstående yttranden förklarats innebära en högst väsentlig förstärkning af våra försvarskrafter, vore förtjent af

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

något mer uppmärksamhet än ett enkelt afslag *blott* därför att det utgått från misshagligt håll.

Då det är tillåtet att yttra sig om förslaget i dess helhet, ber jag att med några få ord få antyda skälen, hvarför jag anser en lagbunden bestämmelse om anskaffande af stammens manskap vara alldeles nödvändig. Chefen för Landtförsvarsdepartementet utredde detta redan i förmiddags. Det låter sig icke göra, efter min uppfattning, att låta anskaffandet af en stamtrupp, så obetydlig som den föreslagna än i sjelfva verket är, vara beroende derpå, att folk kan för penningar anskaffas. I närvarande tid, som ju är temligen tryckt, tror jag nog, att sådant skulle vara möjligt, åtminstone inom vissa delar af landet, men jag är fullt öfvertygad, att tider kunna komma, då det icke blir möjligt att utan den allra största uppoffring och en uppoffring så stor, att staten må hända icke förmår att bära den, anskaffa folk. Uti de beräkningar, som äro uppgjorda, har man upptagit kostnaden för hvarje stamsoldat till 150 kronor eller sammanlagdt omkring $4\frac{1}{2}$ millioner. Min öfvertygelse är dock den, att i många delar af landet man måste redan nu gå vida högre än till 150 kronor, och tider kunna komma, då man får gå ända till 300 kronor och derutöfver för att erhålla en stamsoldat, och vi skola komma ihåg, att hvarje 50-tal kronor för en soldat representerar en statsutgift af $1\frac{1}{2}$ million, hvarför det också verkligen ligger stor vikt på, att icke ställa så till, att man må hända nödgas rygga tillbaka för den stora utgiften och i stället tillgripa den utvägen att minska stammens styrka. Det är hufvudsakligen på denna grund, som jag anser alldeles oeftergifligt att någon laglig grund lägges för stammens anskaffning. Jag vet mycket väl, att ordet lottning klingar mycket illa och jag kan äfven fatta orsaken dertill, men vilja vi icke bygga ett förslag på allmän värnpligt, d. v. s. med lika öfning för alla, utan derpå, att en del af de värnpligtige öfvas mer och en del mindre, är lottning ett alldeles nödvändigt vilkor för förslaget. Och hvad sjelfva lottningen beträffar är det kanske icke för eder alla bekant, att den är långt ifrån något främmande för Sverige. Jag har anställt några undersökningar rörande förhållandena i detta hänseende, och jag skall visst icke besvära med någon lång uppläsning, men det kan ju vara af intresse att veta, huru denna fråga i Sveriges historia utbildat sig. Det visar sig då, att under Carl XII:s sista regeringsår beslöts att utskrifva »ett visst antal manskap af sådant folk, som icke äro rusthållare eller rotebönder, icke heller deras uti kompanirullan inskripte vargeringskarlar». Förrättningen verkställdes af de civila myndigheterna. Kunde icke tillräckligt antal erhållas af *frivillige*, skulle de bristande genom *lottning* uttagas.

Eget nog innehåller denna författning alldeles precis samma stadgande som det nu föreliggande förslaget, eller att de, som frivilligt uttogos, skulle erhålla betalning. Det stadgades nemligen, att hvarje infanterist skulle hafva 100 och hvarje kavallerist endast 50 daler, förmodligen emedan man ansåg det vara angenämare att tjenstgöra vid kavalleriet, och såsom en kuriositet kan jag nämna, att landshöfdingar och kronofogdar tillförsäkrades 20 daler för hvarje karl, de lyckades anställa i krigstjenst. Sälunda fans redan då lottning. Sedermera blef genom Kongl. kungörelsen den 23 April 1811 rörande förstärknings-

manskapet stadgadt, att hvar 20:de vapenför man skulle utgå såsom förstärkningskarl och att, der icke tillräckligt antal frivillige anmälde sig, skulle bristen fyllas genom lottning, och i den beväringsslag, som var gällande ända till för 3 eller 4 år sedan, var också lottning föreskrifven; der stadgades nemligen, att icke mer än halft antalet skulle få friköpa sig, och att, derest större antal anmälde sig, skulle genom lottning afgöras, hvilka som skulle gå sjelfve, och hvilka som finge köpa sig frie. Således finna vi, att för våra svenska förhållanden lottningen alldeles icke är främmande, och ser man vidare till, hvad lottningen enligt detta förslag skulle innebära, är det i sjelfva verket blott en lottning om en längre eller kortare öfning, en lottning mellan 90 dagars beväringsexercis och 10¹/₂ månaders rekrytexercis med ett eller annat års repetitionsöfning. Jag erkänner, att denna skilnad är ganska stor, men jag tror icke, att man kan stämpla en sådan lottning med det förfärliga ord, man tillförene begagnat, då det icke är fråga om något annat än en bättre skola för den ene än för den andre. Jag tror sålunda, att ehuru man väl må erkänna, att i lottningen ligger något motbjudande, den likväl icke är så förfärlig, som man velat föreställa sig, och att, om man icke vill gå in på ett förslag, som är byggt uteslutande på allmänna värnepligten, måste man finna sig i konsekvenserna deraf. Jag är mycket gerna med om att sätta den aflöning, som skulle bestås de frivillige, så högt, att den verkligen kan innebära en lockelse, men jag fordrar, att denna aflöning af Konung och Riksdag blir bestämd för alla lika och att, om man icke för denna aflöning kan fylla stammen, man må kunna tillgripa lottning. I anledning af Herr Jöns Pehrssons anmärkning mot Chefens för Landt försvarsdepartementet yttrande ber jag få förklara, att meningens naturligtvis icke var att denna aflöning skulle vara bestämd för alltid, utan att Konung och Riksdag skulle kunna, då så behöfdes, fastställa en annan, dock så att den blefve lika för alla. I öfverensstämmelse med detta förslag om lottning hafva nu reservanterne inom Utskottet skriftligen uppsatt och i Kammarerna utdelat de förändringar i värnpligtslagen, som till följd deraf blefve erforderliga. Deraf kunna Herrarne finna, huru vi tänkt oss att vid denna lottning skulle förfaras.

Den väsentligaste anmärkning, som mot Utskottets förslag blifvit framsteld, afser kostnaderna derför, eller frågan, huruvida landet är mäktigt att bära utgifterna för ett sådant försvar. Jag har hört anmärkning göras mot Utskottet derför, att detta icke framlagt hvad man kallar en finansplan, och icke visat att landet, sedan grundskatter och indelningsverk blifvit aflösta, skall kunna bära de nya kostnaderna för försvaret. Men detta är något för mycket begärdt, ty huru skall Utskottet eller ens en Riksdag kunna fatta beslut om beskattningen för en tidrymd, som hvälfver sig omkring 15 till 20 år. Icke kan det vara Riksdagens mening, att om vi t. ex. i år fatta beslut att bifalla hvad Utskottet föreslagit, vi äfven skola fastställa den nya skatt, som kan behöfvas. Icke kan det vara Riksdagens mening att göra upp en plan för dessa 15 år och säga, att den och den skatten skola vi taga ut, innan man vet, om den erfordras. Frågan är väl att pröfva och undersöka, huruvida landets tillgångar tillåta oss att hafva ett ordentligt försvar och huruvida det förslag, som nu bjudes är öfverdrifvet starkt

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

eller på annat sätt öfverstigande våra tillgångar. För min del vågar jag tro, att det förslag, som här bjudes, verkligen icke är sådant, att om man vill, man icke skall kunna utan svårighet bära det. Jag ber att få fråga, huru Herrarne tro, att det skulle hafva gått om vid 1856 års riksdag, då frågan om våra stora jernvägsanläggningar första gången förekom och en anläggningskostnad af 100 millioner förespeglades oss, hvilken kostnad dock sedermera stigit till närmare 170 millioner, Rikets Ständer såsom vilkor för sitt bifall fordrat att få se en fullständig finansplan, utvisande möjligheten för landet att kunna bära utgifterna för jernvägsanläggningen. På samma sätt är det med denna stora fråga. Är landet öfvertygad om att det behöfver ett kraftigt och starkt försvar, så hafva vi ej annat att göra än att se till att detta försvar blir ordnad efter våra förhållanden så billigt och lämpligt som möjligt, men icke må vi först titta efter i kassakistan, om vi hafva råd att försvara oss.

Hvad nu beträffar möjligheten för oss att bära denna ökade börda, så kan den tro, jag i detta fall hyser, ju icke vara annat än en individuell uppfattning af mig. Men jag har dock sökt att uppgöra några beräkningar öfver huru det skulle komma att gestalta sig, under förutsättning att grundskatterna och indelningsverket afskrifvas och att detta förslag skulle under en öfvergångstid af 15 år blifva tillämpadt. Jag har utgått från följande beräkningsgrund. Vårt nuvarande försvar kostar, enligt skattejemkningskomiténs betänkande, 20,100,000 kronor. Utskottets föreslagna härordning kostar 29,900,000 kronor. Jag har belastat båda förslagen med den tillökning, som under föregående år visat sig ega rum till följd af prisstegring och hvarjehanda sådana omständigheter under loppet af 15 år. Denna prisstegring har visat sig gå till 20 procent och jag har belastat både den nuvarande och föreslagna härordningen med samma tillökning. Då visar sig att om 15 år, 1893, skulle vår nuvarande organisation kosta 24,020,000 kronor — jag talar nu endast om de ordinarie utgifterna — och den af Utskottet föreslagna 35,880,000 kronor. Således skulle om 15 år härefter skillnaden utgöra 11,860,000 kronor i ökade utgifter. Dervid förekommer tillika en titel, som kallas minskad inkomst; ty om grundskatterna och indelningsverket skulle afskrifvas efter den norm, som Utskottet föreslagit, 1,000,000 första året och 500,000 kronor hvart annat år derefter, så skulle om 15 år härefter ännu inflyta i statens kassa 5,400,000 kronor och således 4,600,000 kronor vara afskrifna. Detta måste sålunda läggas till våra utgifter om 15 år, och då äro vi uppe på en siffra af 16,460,000 kronor, som vi måste anskaffa under loppet af dessa 15 år. Det är visserligen en mycket hög siffra, men jag ber att få nämna, att tillökningen på fjerde hufvudtiteln har under föregående 15-årsperioder icke heller varit så obetydlig. Det visar sig nemligen, att från 1845 till 1861 stego de ordinarie utgifterna på fjerde hufvudtiteln med 41 procent. Under de följande 15 åren, från 1861 till 1876, stego samma utgifter med 35 procent och *samtliga* utgifterna å fjerde hufvudtiteln under denna period med icke mindre än 95 procent. Den förhöjning i utgifter, som genom antagande af Utskottets förslag uppkommer i förhållande till den nuvarande organisationens utgifter, utgör omkring 49 procent, således 4 procent mer än under perioden 1845—1861

och 15 mer än under perioden 1861—1876. Emellertid äro vi uppe på en debetsiffra af 16,460,000 kronor. Men under dessa kommande 15 år stiga äfven statsverkets inkomster på normalt sätt, och följer jag samma grund för deras stigande som under föregående period egt rum, skulle statsverkets inkomster om 15 år härefter vara 20 millioner högre än för närvarande. Ser jag vidare efter, huru mycket af dessa under sista 15-årsperioden ökade statsinkomster kommit på Fjerde hufvudtitelns andel, så visa sig att det är icke mindre än 9 millioner, och samma proportion af de ökade inkomsterna lärer väl Fjerde hufvudtiteln under de kommande 15 åren kunna påräkna. Då har jag sålunda helt normalt utan vidare besvär funnit 9 millioner till betäckande af de högre utgifterna. Återstår då den höga siffran af 7 millioner, hvilka måste anskaffas; men, det vågar jag påstå, icke är denna siffra afskräckande i en så stor och vigtig fråga som denna, helst då beloppet behöfves under loppet af 15 år. Nog tror jag, att om det gäller fosterlandets försvar, vi hafva råd att anskaffa detta belopp. Utan att på något vis vilja säga, att mina åsigtter äro de rätta, ber jag att få kasta fram några siffror för att antyda sättet att fylla birsten. 20 öre på hvar kanna bränvin göra, äfven med någon nedsättning i tillverkningen, 2 millioner om året. *Maltskatt* är vanlig i andra länder; en sådan skatt af ett öre per halfbutelj kunde inbringa nära 2 millioner. Vidare kunna vi hoppas, att statens skogar och statens domäner, hvilka nu först kommit under ordnad och god förvaltning, skola kunna lemna afkastning. Icke tror jag att utsigtterna äro så mörka, att vi icke kunna försvara oss.

Då jag hört från ett och annat håll olika uppfattningar af det yttrande, som Chefen för Landtförsvars-departementet afgaf i dag på förmiddagen, anhåller jag att, för så vidt jag uppfattat detsamma, få återgifva den slutliga klämman, och jag är öfvertygad att, om jag miss-tagit mig, skall jag blifva rättad. Jag kunde i afseende å slutet deraf icke finna annat, än att Herr statsrådet erkänner, att det icke vore något orätt i att värnpligtige underkastades olika öfning, vidare att det ej vore något orätt att till den längre öfningens undergående frivillige i första hand uttoges, och ytterligare att det icke heller vore orätt att, om statens tillgångar det medgäfv, ersättning betalades till de längre tid öfvade. Men deremot fordrade Herr statsrådet ovilkorligen, att stammens tillvaro skulle genom värnpligtslagen tryggas, d. v. s. vara lagbunden, och att ersättningen, som skulle gifvas de värnpligtige, genom Konungs och Riksdags gemensamma beslut bestämdes lika för alla. Är denna min uppfattning riktig, vågar jag tro, att man icke från Herr statsrådets yttrande har anledning att hemta något skäl för ogillande af det förslag, som Utskottet framlagt, likvisst alltid med tilllägg af den reservation, som åtskilliga af Utskottets ledamöter från denna Kammare afgifvit.

Mine Herrar! Jag vill icke allt för länge upptaga Kammarens tid. Jag har sökt att i största korthet redogöra för min ställning till frågan. Jag har vidare sökt visa att det förslag, som Utskottet framlagt, i sjelfva verket innehåller så beaktansvärda och väsentliga förbättringar, att det icke bör utan den allra mognaste och omsorgsfullaste pröfning afslås. Jag har vidare sökt visa att vi icke, i närvarande stund

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

åtminstone, sannolikt kunna bygga försvaret på annan grund än en sådan medelvägsgrund, som Utskottet föreslagit, och att det nu icke finnes någon förhoppning, så beklagligt det må vara, att grunda vårt försvar på den gamla, nationela grunden. Och, då vi här hört af en min aktade vän och granne på östgötabänken, att *vårt nuvarande försvar är i högsta grad otillfredsställande*, frågar jag, om det icke är en pligt för Första Kam-maren att söka komma ifrån ett sådant tillstånd af försvarslöshet, och att åtminstone försöka att taga ett steg framåt till något bättre. Att nu endast genom ett enkelt afslag skjuta frågan å sido skulle jag för min del anse vara i högsta grad sorgligt, och vinnes icke lösning åt frågan i dess helhet, tror jag, att mycket vunnits om Kamrarne i sjelfva försvarsfrågan kunde förena sig. Då vore frågan bragt på en bättre ståndpunkt än den under föregående 12 år innehåft och då kunde vi med förtroende öfverlemna frågan åt regeringen, i förhoppning att inom en icke allt för aflägsen framtid få se frågan lyckligt löst. Jag anhåller om bifall till den föredragna punkten.

Herr Ribbing, Sigurd: Det må, hoppas jag, ursäktas mig om jag önskar att uttala min åsigt och ståndpunkt i denna fråga, oakadt jag icke hör till kretsen af hvarken de militäriskt eller finansielt sakkunnige. Af detta sista skäl skall Kam-maren icke heller behöfva frukta att af mig få höra några detaljer i ena eller andra hänseendet. Men frågan har icke blott en specifikt militärisk eller finansiell betydelse; den har också en allmänt medborgerlig, eller är tillika en medborgerlig angelägenhet. Må nu min framställning få gälla såsom uttryck af *en* sådan uppfattning eller *ett* sådant sätt, hvarpå saken visar sig för en, såsom jag, utanför de militära och finansiella detaljkunskapernas krets stående. Icke skall jag heller upptaga tiden med några allmänna historiska analogier, då sådana i viss mån blifvit af en och annan talare på förmiddagen framställda.

Går man i ordning från början med det förslag, hvars punkt a) här är före, så är det första man observerar redan före punkten a), att det förevarande förslaget till militärorganisation är ett sådant förslag, hvartill bifall innefattar bifall till efterskänkande af grundskat-terna samt roterings- och rustningsbesväret, uppskattade, om jag ej misshinner mig, till omkring 10 millioner. Å andra sidan finner man af första och andra paragraferna i bilagan A, att det förevarande är ett sådant förslag, enligt hvilket stammen för armén skall anskaffas för penningar *till obestämbart belopp*. Betraktaren mötes då af en dubbel fråga: är det genom Utskottets förslag i någon mån visadt och tydliggjordt, att detta efterskänkande å ena sidan af befintliga inkomster, till sagda belopp, och detta åtagande af nya utgifter, utan möjlighet att beräkna deras summa, å andra sidan kan *rättvisligen* ske och kan *möjligen* ske? För att i förra afseendet frågans betydelse må klart framstå, ber jag att få erinra om, att hvad som för närvarande är stadgadt i afseende på vid jorden fästade skatter, icke utgör en orättvisa. Det är härvid väl att märka, att, om ock de nuvarande grundskat-terna från början må hafva uppkommit genom orättvisa eller obillighet — hvilket jag skall lemna derhän och nu hvarken jakar eller nekar — så, hvad angår de nuvarande innehafvarne af den skattskyl-

diga, af den roterings- och rustningsskyldiga jorden, är den orättvisa, som må påstås hafva funnits vid uppkomsten af besvären, icke längre till för dem, då sedan länge egarne till sådan jord hafva förvärfvat den under medvetande om och bekantskap med de derpå tryckande onera, följaktligen ock med beräkning och iakttagande vid förvärfvandet af samma onera. Afskaffandet af denna ojämnhet i beskattningen på jorden må således anses önskvärdt för att utplåna minnet af en olikhet, en möjlig orättvisa, och för att genom afskaffandet borttaga en anledning till ett missnöje, som kan framkallas af en jemförelse mellan de olika beskattade jordegendomarna. Således kan, såsom sagdt, ett afskaffande vara önskvärdt och billigt, men det utgör icke en omedelbart af rättvisan fordrad åtgärd, och allra minst en så ovilkorligt fordrad, att man skulle anse sig skyldig att företaga densamma nu genast, till och med fara att begå en orättvisa å ena sidan genom en öfverflyttning af de efterskänkta summorna till utgörande af andra, hittills fria, å den andra, genom bristande plan och uppvisande af billigt sätt för utgörande af medel till de nya utgifternas bestridande. Löpa vi nu, genom antagande af nu föreliggande förslag, ingen fara att begå en sådan orättvisa, är ett möjligt och rättvist sätt visadt för fyllande af de uppstående behofven? I intetdera afseendet finnes i det sammansatta Utskottets betänkande *något* verkligt svar. Likväl lär det obestriddigen vara angeläget att, innan man beslutar sig för ett bortsänkande eller en afskrifning af de 10 millionerna, likasom för hvilken åtgärd som helst, hafva sett till och vara säker på, att icke derigenom begå en handling, som i sina konsekvenser innebär en orättvisa. Nu kan man visserligen säga, hvad afskrifningen särskildt angår, att denna af Riksdagen och Konungen egentligen redan är beslutad. Derpå kan dock först och främst svaras, att det aldrig blir för sent att inhibera en plan, om hvilken man icke är säker, huruvida ej dess utförande i sina konsekvenser skulle utgöra en orättvisa. Men till det allra minsta må man väl billigtvis begära och iakttaga, att före planens förverkligande se till huru orättvisan må reduceras till sitt minimum, om möjligt till noll, och sålunda icke i fråga om rätt och orätt handla på slump.

Emellertid veta vi också icke, huru det är med förslaget möjlighet såsom i sitt utförande *rättvist*; låtom oss vända oss till dess *finanssiella* möjlighet, d. ä. till sjelfva dess praktiska *möjlighet* såsom sådan. Redan ofvan är frågadt: är förslaget visadt vara möjligt? Frågan ställer sig, så vidt jag kan finna, så: paragraferna 1 och 2 af förslaget till lag om upprätthållande af stamtrupp innehålla, i korthet uttryckt, att 30,000 man såsom stamtrupp skola anskaffas medelst betalning till det pris, för hvilket de kunna fås. Hvilket är det priset? Det är det pris, de begära, som skola utgöra de 30,000, så länge icke någon metod, någon resurs finnes att få stammen på annat sätt än för erbjuden och antagen betalning. Så länge ingen sådan resurs finnes till reglering af priset, är detta rent af oberäkneligt och måste betalas af ena parten äfven om den andra skulle begära det orimliga. Då frågar jag: är Sverige i ekonomiskt afseende ett så rikt land, att Sverige kan besluta sig för att bortsänka 10 millioner och samtidigt åtaga sig att uppfylla en lag, som stadgar skyldighet att anskaffa 30,000 man till ett

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

pris, i afseende hvarå det ej finnes någon resurs att stäffa anspråken? För att tydliggöra frågans betydelse, må jag gifva den följande form: kan man säga, att ehuru väl frågan är om minskning af inkomster med 10 millioner och om ökning af en utgiftspost af i rundt tal 30 millioner i det obestämda, dessa siffror dock för Sverige äro så pass obetydliga, att det, trots tillämpningens oberäknelighet, kan gifva ett säkert löfte att alltid kunna anskaffa behöfliga medel? Den ärade Chefen för Landtförsvars-departementet har i förmiddags erinrat om en skilnad i ifrågavarande afseende mellan England och Sverige i finansielt hänseende, en skilnad, som tyckes mig vara så slående, att jag för min del åtminstone ej törs säga: Sverige kan med den säkerhet, som en antagen och gällande lag kräfver, lofva att med anskaffa 30,000 man på det sätt, frågan om deras anskaffning af Utskottet blifvit stäld. Hvad angår det ärade Utskottet sjelft, så tyckes det hafva tagit saken temligen lätt i detta hänseende, och likaså en aktad reservant mot betänkandet, hvilkens reservation, på ett oväsentligt undantag när, består i lofpri-sande af samma betänkandes innehåll och förslag. På sidan 23 af sitt betänkande säger Utskottet, att det icke vill rubba den frivillighetsgrund för stamsoldatens anskaffning, som hittills varit bruklig, och på sidan 24 säger Utskottet, att när det hittills gått att få stamsoldater på frivillighetens väg, så har Utskottet *antagit* att framdeles också så skulle kunna ske. Likaledes har den aktade reservanten sagt, på sidan 133, att han *har svårt att inse* hvarför det ej skulle framdeles äfven gå för sig. Jag fruktar, att dessa båda argument äro litet för lätta. Låtom oss betrakta saken, huru det hittills gått att få stamsoldater »på frivillighetens väg», såsom det kallats, och huru det-samma framdeles skulle gå med den nu föreslagna organisationen. Nu innebär det att blifva soldat, i de allra flesta delar af riket, att blifva bofast karl, få hus och hem. Det innebär vidare att få en säker ekonomisk och social ställning under så lång tid af soldatens lifstid, som han duger till kraftfull verksamhet, och efter den tiden få pension och, enligt gammal praxis, derjemte få något sätt och resurs för sin existens.

Enligt föreliggande förslag åter blir soldaten först utan torp och fast bostad. Men hvad innebär det, vidare, att blifva soldat? Det innebär, långt ifrån att få en anställning för lifvet eller för den kraftfulla och verksamma delen deraf; det innebär att för 3 å 6 år eller kanske litet mera, till följd af rekapitulation, afbryta eller inskränka sin verksamhet på den ordinarie sysselsättningens gebiet, och att således delvis ryckas från den verksamhet, hvarigenom man skall skaffa sig en ställning, en utsigt, en fast form af lefnad och verksamhet. Det innebär sålunda att efter soldattiden, helt eller delvis, få *börja om igen* med att skaffa sig en plats, finna en bana, med alla de svårigheter, som just en sådan *begynnelse* har med sig. Man säger må hända, att svårigheterna för att taga sig in i vanliga sysselsättningar, sedan man tjenat såsom stamsoldat, hjälpas genom rekapitulationen. Men om denna utväg hjälper för ögonblicket, så stjelper den så mycket säkrare der-efter, ju längre den tid varit, under hvilken soldaten varit och vänjt sig ifrån den ordinarie sysselsättningen. Att under så väsentliga olikheter i soldatens ställning ett slutande från hvad som hittills gått för

sig, till att detsamma under de förändrade villkoren skall vara möjligt, föga bevisar, eller att ett »antagande» af sådan möjlighet svärfvar i luften, är klart. För mig visar sig förslaget möjlighet såsom icke utredd eller ådagalagd. Men att antaga något, att ordna en vigtig och oafvisligt nödvändig angelägenhet på en grund, om hvars rättvisa möjlighet liksom om dess möjlighet öfver hufvud eller rätt och slätt man icke är säker, ej heller framlagt något förslag, bevis eller beräkning, synes mig vara obetänkt. Emellertid är, för antagligheten af ett förslag, ej nog, att förslaget skall vara *möjligt* utan orättvisa samt i och för sig; det fordras billigtvis, för det andra, att det också skall vara *bra*, d. v. s. godt, ändamålsenligt, åtminstone i lika hög grad, som det förutvarande, eller i *något* högre. Huru är förhållandet med det framlagda förslaget i det afseendet? Låt mig, till att börja med, erinra derom, att ett svar på denna fråga *icke* är gifvet medelst kritik af det befintliga, eller medelst uppvisande af det oskattbara i ett riktigt ordnadt försvarsväsen. Om man bevisar, att vårt nuvarande försvar är bristfälligt och i åtskilliga afseenden fordrar förbättring; eller om man påminner om att det är nödvändigt att vi snart få ett bättre försvar; hvad är dermed bevisadt? Jo, att en förändring bör ske och att *något* nytt behöfves; men det är *icke* bevisadt, att just det *här* framlagda förslaget är *det* nya, som skall och måste antagas. Den siste ärade talaren har med öfvertygelsens hela och aktningvärda värma — en öfvertygelse, hvilken jag för min del helt och hållet delar — påmint om, att när det vore fråga om att åstadkomma försvar för fosterlandet, så finge man icke se allt för mycket på att detta försvar kan blifva dyrbart, mödosamt och fullt af uppoffringar. Detta är sant. Men hvad följer deraf? Jo, det sagda, med hänsyn till ett ändamålsenligt och betryggande ordnande af vårt försvar; men *icke*, att det nu föreliggande är ett sådant.

Jag måste säga, att vänder jag mig till yttranden af sakkunnige för att söka ett svar på den framställda frågan, huruvida det framlagda förslaget till försvarsväsendets ordnande är så pass godt, att det bör antagas, så möta redan vid en sådan, utifrån och af en icke sakkunnig företagen betraktelse åtskilliga tvifvelsmål på befintligheten af nyssnämnda dess karakter. Utskottet har t. ex. på sidan 21 i betänkandet uppräknat hvad det anser såsom fördelarne af förslaget, särskildt i jämförelse med det nuvarande tillståndet. Den förut nämnde loftalande reservanten har gjort detsamma, och den siste talaren gjorde det också. Ett är, som jag likvisst i alla dessa uppräknningar saknar, nemligen angifvande och ådagaläggande, att den nya stammen skulle blifva till *kvaliteten* och icke blott till *kvantiteten* tillfredsställande och att föredraga framför den nu befintliga — och vid det nu föreliggande förslaget, då stammen är den enda egentligen krigsbildade delen af armén, måste ju dess fullt tillfredsställande beskaffenhet vara en hufvudsak och en oafvislig fordran. Derom står emellertid icke något yttrande att läsa, hvarken i Utskottets betänkande ej heller i reservationen. Likaså har en annan auktoritetsbetänklighet mött mig, i samma afseende, hvilken jag exempelvis vill anföra. Förslaget innehåller, såsom bekant, att de ursprungliga rekrytöfningarne för fotfolket skola vara 10¹/₂ månader i stammen, det vill säga för dem, som enligt det fram-

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

lagda förslaget skola vara så pass mycket öfvade, att de icke blott skola duga sjelfva, utan förmå att leda hela den massa af erkänt icke tillräckligt öfvade beväringssynglingar, hvaraf stammen ej utgör en tredjedel. 10¹/₂ månaders öfning för infanteriet fordrades ock i 1875 års förslag; men då likväl icke såsom minimum af öfning för en *stam* af nyssnämnda betydelse och med sagda uppgift, utan för *alla* de värnpligtige, och *detta* angafs då såsom minimum. Förslaget var dock fotadt på utlåtande af en komité af sakkunnige, och denna hade uttryckligen sagt, att nämnda öfningstid var minimitiden. Det må ursäktas, om den, som icke är sakkunnig, stannar i rådvillhet och tvekan om det nu framlagda förslaget må göra till fyllest för utbildningen af en duglig *stam*, när han sålunda finner, att den öfningstid af 10¹/₂ månader, som på grund af sakkunniges yttrande är nödig för hvar och en infanterist, 3 år efteråt blifvit tillräcklig, så snart den blott finnes hos den fasta och ledande *stam* för infanteriet, som ej utgör en tredjedel af det hela. Men jag skall ej längre betrakta saken endast ur auktoritetssynpunkt. Låt oss öfvergå till en betraktelse af förslaget om stammen och dess bildande, stödd på det faktiskt gifna och en jemförelse med detta: en betraktelse, som för öfrigt hvarken förutsätter något skarpsinne eller någon militärisk fackkunskap. Den tränger sig emellertid på en, när man ser hvad som nu är och hvad som är föreslaget. De, som nu vilja blifva soldater äro de, som vilja ställas och som, i och med det de blifva det, också verkligen blifva ställda under alla de samhällliga inflytelserna af ordnad och vid jorden fästadt, regelbundet arbete; af familmjelij; af gemensamhet i intressen med hela den öfriga bofasta fredligt verksamma befolkningen och af perduration i dessa intressen: inflytanden, som äro mäktigt bildande för hvar och en menniska, således äfven för dessa. Huru blir det åter enligt det nya förslaget? Jag vill icke säga, att det i första hand kommer att blifva de civiliter skeppsbrutna, som taga värfning — jag säger värfning och ber om ursäkt därför, jag menar dermed anskaffning af soldater medelst betingad kontant betalning —; men jag vågar säga, att det blir de, som minst kunna och vilja inordna sig i det normala, fredliga samhällsarbetet; de, som äro minst intresserade eller kapabla af att behålla sig vid och fortsätta med den en gång började fredliga banan; som lättast finna sig vid att öfvergifva denna, eller, mer eller mindre, vårdslösat densamma. Det blir, jag kan icke hjälpa att jag säger det, lättast att till soldater få icke dem, som äro de dugligaste och ihärdigaste, utan fastmer dem, som på ett eller annat sätt kommit på sned i afseende på sitt vitæ genus och därför icke äro obenägna att utbyta detta mot något annat, mindre bestämdt, en mera lös ställning, som icke räcker mer än sex år, men dock för ögonblicket gifver penningar och anseende. Det må vara ursäktligt, om äfven den, som icke är militär, hyser tvifvel, eller *mer* än tvifvel om, huruvida dessa, så beskaffade soldaterna äro de, som företrädesvis äro egnade att bilda den fasta och ledande stammen för dem, som stå *öfver* i bildning, i öfvad duglighet samt i moralisk kraft, liksom om, huruvida de senare skola finnas villiga att ställa sig under de förra. -- Emot alla dylika tvifvelsmål och invändningar mot den föreslagna stamsoldatens duglighet har en ärad talare på skånebänken anført, att med dennes beskaffenhet före de 10 månadernas

öfning må vara huru som helst, så beror det ändock endast på officerscorpsen att genom uppfostran göra hvar och en bland dem till utmärkt man; blifva de icke det, så är det officerscorpsens fel. Jag fruktar, att detta är att tro hvilken uppfostrare som helst om att kunna göra mera, än i menlig makt står. Låtom oss först se till, hvori denna uppfostran består, hvilken skall hafva sådana verkningar. Äfven Utskottet och den reservant, hvars reservation hufvudsakligen består i beröm öfver Utskottets förslag, prisa ståtligt samma uppfostran, och de angifva den derjemte enstämmigt såsom bestående i uppfostran till kunskaper och uppfostran till ordning, tukt och disciplin. Jag aktar dessa begge element i uppfostran mycket högt, men kan detta oakadt ej åt någotdera tillerkänna betydelsen af det väsentliga och det btryggande i en god uppfostran. Utan den moraliska kärnan af en sund sinnesförfattning och en på det rätta rigtad vilja kan kunskapen missbrukas, och disciplinen räcker icke längre än det yttre tvånget håller den kvar. Den enda garantien att den skall räcka längre är närvaron och framkallandet af de sedliga instinkterna och dessas utbildning till fast karakter och stadig vilja. Men att framkalla en sådan under 10¹/₂ månaders rekrytöfning, allra helst om de personliga vilkoren för den samma förut äro svaga eller saknas: dertill skulle fordras mer än menlig förmåga, äfven om sådant för rekrytskolan vore uppgiften. Det är under den föregående uppfostran, under hela lifvet och goda inflytanden der, som det nämnda grundvilkoret för så väl förvärfvade kunskapers goda användning, som för disciplinens varaktighet skall framträda och stadgas. Men för en sådan uppfostran äro, såsom redan blifvit påpekadt, alla de samhällliga förutsättningarne och inflytelserna i fråga om den föreslagne soldaten, med sex års tienst och afbrott af det började vitæ genus ofördelaktiga; för de nuvarande indelta soldaterna åter fördelaktiga.

Jag går, för det tredje, till en hastig antydan af de sannolika sociala *följderna*, för soldaten och för samhället, af den föreslagna organisationen, sådana dessa följder förete sig för en skärskådande blick. Herrarne kunna tycka, att dessa följder äro en bisak, då de ej angå den militära sidan af saken; men detta kan vid och för en allmänt social betraktelse icke erkännas. Hvad är den sociala följden af soldatlifvet nu? Jo, ordning samt enighet och samverkan med samhället och samhällsmedlemmarne i det hela. Hvad blir följden deraf enligt förslaget? Att med bestämdhet säga detta, är ej lätt. Men *en* följd ligger nära till hands att frukta, och den är, att i samma mån stamsoldaten drages från trägna, fastän obemärkta och anspråkslösa arbeten, i samma mån han skiljes från samma intressen, som råda hos de fredliga medborgarne i samhället: i samma mån skall han, när de sex åren äro slut, vara ovan vid detta tunga och obemärkta arbete, icke heller dervid lätt finna sig, således och endast ogerma återtaga det, men då ock dåligt utföra det. En ärad reservant, hvars yttranden jag förut citerat mer än en gång, erkänner i sjelfva verket indirekte detta, i det han anmärker (på sidan 135 i betänkanDET), att de uttjenta soldaterna böra få företräde till sådana statens tienst, för hvilka de genom sin militära uppfostran blifva passande. Att så en och annan eller åtskilliga kunna placeras, medgifver jag gerna; deremot är jag blott rädd, att så mycket som 5,000

Landtförsvarets
ordnande.
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordmande.
(Forts.)

passande tjänster ärligen ej skola stå att erhålla och att vi därför i mängden af dessa, som utgå ur stammen, i sjelfva verket få en icke ringa massa af sådana, som i mer eller mindre mån blifva en mellansort mellan det egentliga folket, arbetarne och de s. k. herrarne eller de, som sysselsätta sig med mera intellektuellt arbete: en mellansort, till föga fromma vare sig för dem sjelfva eller för staten.

Många ärade och aktade reservanter hafva såsom ändring i Utskottets förslag förordat en supplementarlottning vid anskaffande af stam till full numerär; och det frågas om tilläfventyrs förut anmärkta och öfriga brister vid förslaget dermed vore afhjulpna. Att så är händelsen med en del af bristerna, är onekligt. Så synnerligen i fråga om de obegränsade anspråken på lön, som på detta sätt få en regulator. Men utan att i alla fall andra af det ursprungliga förslagets brister kvarstå, synes mig det om supplementarlottning gifva anledning till vissa, för detta egendomliga betänkligheter. Är det, har jag frågat mig, ehuru jag icke törs med säkerhet svara hvarken ja eller nej derpå, — är det lämpligt och rimligt, när stammen skall utgöra ett sammanhållande och då väl ock ett homogent element i hären, att denna stam blir produkten af å ena sidan värfning af alla dem, som genom värfning stå att få, och å andra sidan af lottning, dermed af sådana, som allt för väl kunna vara till beskaffenhet, tendenser och förmåga väsentligen olika mot de förra? Det talades i förmiddags något om det olämpliga i att åstadkomma en produkt ur motsatta principer. Jag är rädd för att man med reservanternes förslag står på gränsen af en sådan. Derjemte är jag vid detta förslag rädd för en sak till, nemligen för att bemödandet skall blifva att så länge som möjligt nöja sig med hvad man kan få genom värfning, för att icke nödgas tillgripa den icke ovilkorligt utan blott vilkorligt medgifna utvägen af lottning. Men ju mera man nöjer sig med värfningen och dess resultat, desto längre kommer man in på att till stam nöja sig med de personer, som på detta sätt stå att få, eller till att blott eller öfvervägande fästa hänsyn till att stammen blir fulltalig, utan säkerhet för att de värfvade ega förmåga att såsom stam leda hela den stora beväringen, som dock, lika väl som af stamsoldaterna mycket underlägsna i bildning och kraft, också kan bestå af dem i bådadera hänseendet afgjordt öfverlägsna.

Utom de anledningar till betänkligheter mot antagande af det föreliggande förslaget, som ligga i detta förslag sjelft, har en sådan hos mig uppstått af den bestämning, att organisationen icke blir färdig förr än om 15 år i afseende på de beväringsskyldiges öfvande. Man kan visserligen säga, att om deri ligger ett fel, detta dock är ett öfvergående sådant: 15 år taga också slut — och det medgifver jag, ehuru ingenting garanterar oss, att vi hafva de 15 åren i fred. Men hvarför den nämnda bestämningen synes mig förnämligast betänkelig, det är, när jag gör mig den frågan: *hvarför* stadgas detta uppskof på 15 år med de 90 dagarne? I betänkandet finnes på denna fråga intet svar, och jag har icke kunnat leta ut något annat sådant, än det att *då* först har hälften af grundskatterna försvunnit. Men är detta svar det rätta, så visar det ju och drager öfver hela förslaget den misstanke, att i detsamma och såsom egentligen bestämmande faktorn ingå icke

hvad i första hand är nödvändigt för försvaret, utan hvad i första hand är nödvändigt för att kompensera förslaget om tillbörligen stora afskrifningar.

Det återstår mig att yttra några ord om ännu ett skäl, som i tryck och muntligt blifvit framställt för antagande af förslaget: det är — har man sagt — icke troligt, att vi snart ånyo få ett så stort och bra anbud som detta, hvars förkastande vore att skjuta ifrån sig en fördel, som ingalunda är ringa, utan tvärtom ganska stor, äfven om allt dervid icke är så bra. Jag frågar härvid blott: hvem härvid är »vi», eller: hvem är den, som väntar att få och är rädd att icke en gång till ega sig tillbjuden gåfvan; hvem är den, som bjuder gåfvan; och för det tredje: hvare består gåfvan? Gåfvan består i att bevilja medel för fäderneslandets försvar. Dem man talar om, såsom de der gjort ett stort anbud och icke vilja bjuda mera eller en gång till, äro en del af Sveriges invånare; och de, som skola taga emot gåfvan, äro en annan del af dessa invånare. Det är ställningen i detta afseendet. Näväl! med denna ställning förklarar jag för min del att om det vore så, att, i fall detta förslag icke antages, man får intet eller sämre, så låge deri blott ett nytt argument *mot*, icke *för* förslagets antagande. Är det så långt kommet, att, för att få medel till att försvara fosterlandet, den ena delen af invånarne behöfver ackordera med den andra och dervid ledas af den tro, att man måste passa på lägligt ögonblick, emedan nu kanske den andra parten kan vara vid godt lynne och redobogen att bevilja något, en annan gång deremot ovillig till allt: då är, enligt mitt omdöme, stödt på historiens vittnesbörd, landet tyvärr icke längre värdt att kunna försvara sig och att blifva försvaradt. Det har fält sin egen dom och, huru underligt och outransakligt förhållandet ofta visar sig för menskliga blickar mellan hvad man kallar dygden och dygdens belöning, lasten och dess straff, ett lärer oss likväl erfarenheten från historien utan hvarje otydlighet: att den individ eller stat, som sjelf borttagit de moraliska grundvilkoren för sin existens — och de äro för samhället pro primo enighet — den individen eller staten har dömt sig sjelf till undergång och domen kommer säkert och hastigt att gå i verkställighet.

Den siste ärade talaren har förebräende ordadt om, att man här skulle vilja afslå Utskottets förslag utan att egentligen underkasta det en närmare pröfning. Jag är angelägen att icke göra mig eller andra skyldig till en sådan förebräelse. I sådant hänseende vill jag därför säga, att det för grundlig och afgörande pröfning af ett helt, som består af många punkter, ingalunda alltid visar sig nödigt att särskildt fästa sig till hvar enda bland dessa, utan att fastmer, äfven om jag icke ingår eller eger förmåga att ingå i pröfning af alla detaljer, pröfningen af vissa allmänna grunder kan för mig ega betydelse och giltighet af att hafva pröfvat saken tillräckligt för att icke, sjelf åtminstone, anse mig förtjena beskyllningen af att förkasta eller antaga den utan pröfning.

Det har vidare anmärkts mot andra talare, kan alltså ock anmärkas mot mig, att blott hafva sagt hvad man *icke* vill hafva eller, hvad som icke skall vara, men deremot alldeles underlätit att på något sätt angifva, hvad som skall sättas i stället. Denna anmärkning har förut blifvit rigtad mot en högt aktad talare; den kan må hända äfven mot

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

mig synas hafva så mycket större skäl för sig, som jag upprigtigt skall erkänna, att jag med den ärade talaren, som, förutom statsråden, i dag på förmiddagen först hade ordet, är ense deri, att det i fråga om en arméorganisation hos oss nu icke är att tänka på att bygga den på en tillämpning af den så kallade allmänna värnpligten. Jag är, säger jag, häri ense med den ärade talaren, ehuru ingalunda af det skäl han anförde. Jag för min del anser, att den allmänna värnpligten till sin positiva sida innebär ett erkännande in praxi af pligten mot och kärleken till fosterlandet. Må vara att denna fosterlandskärlek hos en eller annan kan vara bemängd, men nationalhat eller hämndkänsla: den positiva driffjeder, pligtkänslan och kärleken, synes mig dock, enligt historiens otvetydiga vittnesbörd och så vidt en menniska kan intränga till uppfattning af andras motiv, vara den gifvet bestämmande så för erkännandet, som förverkligandet af skyldigheten för *alla* att strida för fosterlandet och dertill göra sig beredda. Men af *det* mycket enkla skäl anser jag det icke vara värdt att nu hos oss tala om en genomförd tillämpning af den allmänna värnpligten, att den allmänna öfvertygelsen i Sverige gör denna i närvarande ögonblick omöjlig att införa — ett förhållande, som för hvar och en, hvilken ej svärfvar i fullständig okunnighet i detta afseende, är alldeles otvifvelaktigt. Jag skall, å andra sidan, icke heller yrka på eller uttala en öfvertygelse om att indelningsverket kan ändamålsenligen bibehållas. Jag kunde för den åsigten åberopa uttalandet derom af en man, hvars konsequenta och fasta genomförande af det förslag till arméorganisation, han har framlagt och hade byggt på nämnda grund, visat en öfvertygelsens styrka och afrundning till ett helt, som äro väl egnade att ingifva förtroende hos den, som behöfver stödja sig på auktoritet. Men jag skall lemna detta obestämmt och vill i afseende derpå blott tillfoga den enda anmärkning, att skulle det befinnas ändamålsenligt att bygga arméorganisationen på grundtanken vid indelningsverket, men man, för att utplåna anledningarne till missnöje och erinringarne om en gammal förment orättvisa, ville efterskänka rot- och rusthållsbesväret: så skulle jag för min del gerna vara med om att *lösa* soldattorpen; en åtgärd, som för öfrigt, efter min vissa tro, äfven blefve billigare, än den betalning, som småningom kommer att fordras af den värfvade armén, om den på hvad vilkor som helst skall med penningar anskaffas.

Icke dess mindre och trots nu anförda, begränsande och negativa bestämningar, skall äfven jag bedja att få antyda och uttala ett positivt förslag — dock från samma synpunkt, hvarifrån hela detta anförande utgår, det vill säga från synpunkten af en betraktande medborgare, som ser på det faktiska samt hör och läser hvad de sakkunnige yttra. Jag vill inledningsvis dervid blott påminna om att, så vidt jag funnit, både diskussionsprotokollen i Andra Kammaren från 1871 års riksdagar och ännu mera hvad som då utan någon hemlighet talades om vid större och mindre sammankomster gifva vid handen, att *ett* — jag vill icke säga det enda — afgörande skäl att afslå det då framlagda härordningsförslaget var, att då ännu hägrade för föreställningen ett godtköpsförsvar, bygd på den allmänna värnpligten, hvarvid man tänkte sig detta såsom en förstörad upplaga af Wermlands fältjägareregemente. Denna illusion har sedan dess försvunnit; och det är, i

min tanke, en icke ringa fördel af de utredningar, som skett under åren 1873, 1875 och 1877, att man kommit till insigt om, att värnpligtens fullständiga tillämpning icke gifver oss ett godtköpsförsvar. Nå väl! efter denna erinran vill jag sluta med den utsago och förklaring, att om ett förslag, utarbetadt inom gränserna af de möjligheter, som nu för tiden finnas i Sverige och i enlighet med rikets ställning, framlägges af regeringen — icke därför att icke något annat duger, men därför att regeringen är den, som i sådana frågor medför det största förtroendet — och nemligen framlägges med *otvetydigt* uttryck af en *fast* och *stark* öfvertygelse hos regeringens ledamöter om att *det* förslaget är det rätta och nödvändigt behöfliga; då utgör ett sådant förslag en utväg, som, efter försvinnandet af den af mig nyss nämnda illusionen af värnpligtsorganisationen såsom ett godtköpsförsvar, ännu icke är försökt, och på samma gång ett sådant, för hvilket man, med den visshet, som i allmänhet finnes beträffande framtiden, kan, i vårt land såsom monarkiskt och med dess *ännu* kvarvarande monarkiska traditioner, hoppas och förutsäga framgång.

För min del förklarar jag mig höra till dem, som afslå det föreliggande förslaget.

Herr Mannerskantz: Den siste talaren, likasom den, hvilken började diskussionen på förmiddagen näst efter de medlemmar af Konungens råd, som yttrade sig i frågan, tyckas icke riktigt hafva uppfattat hvad som närvarande verkligen är fråga om. Jag kan för min del icke underlåta att äfven nu framhålla det, som alltid måste vara hufvudskälet vid hvarje för det ämnes skull, som behandlas, så vigtig öfverläggning, som den vi i dag hålla. Jag måste till Herrarne hemställa, om hvad som vid detta ärendes behandling först och främst måste vara fråga om icke är att allvarligen besinna, *om vårt land behöfver något förstärkt försvar eller icke*. Talaren på södermanlandsbänken framhöll, huru efter hans äsigt den allmänna värnpligten tillkommit och han yttrade mycket om denna pligts uppkomst och utöfning på många ställen samt sökte ådagalägga, att den hufvudsakligen hade sitt upphof, eller åtminstone hade fått sin starka utveckling, från hatet och hämdkänslan mellan det ena folket och det andra. Detta må vara en sanning i afseende på de folk, hos hvilka han uppgaf sådana känslor uppstått, men hvarför hafva de uppstått? Jo, därför att dessa folk efter förlorade slagningar af sina segrande fiender blifvit förtryckta, och deras sjelfständighet, om icke tillintetgjord, dock så nära trüdd, att de sett sin maktställning sjunka och sin frihet förnärmad på ett för dem vådligt och tryckande sätt. Bör man icke då rättare säga, att den allmänna värnpligten är tillkommen för att hvarje folk skall sättas i tillfälle att kunna försvara sin sjelfständighet, sin frihet och sitt oberoende, och är det icke i den tid, hvari vi nu lefva, med de mest talande skäl bevisadt, att det ovilkorligen behöfves ett sådant medel för att folken må kunna upprätthålla det, som måste erkännas vara det högsta goda som ett folk har att bevara och försvara? Och äro nu icke också vi sjelfva i den belägenhet, att vi måste tänka på, hvilka kraftiga medel vi böra begagna för att upprätthålla vår tillvaro såsom ett sjelfständigt folk. Här finnas väl icke nu mera de känslor, som den tala-

Landt-
svarets
ordnande.
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

ren syftade på, mellan oss och något annat folk, men icke kunna vi därför säga, att det hos svenska folket, med dess stora minnen och med de många särskilda företräden det har att åt sig bevara, icke alltid bör finnas och underhållas inom hvarje svenskt bröst den känslan, och den tanken alltid stå för en hvar af oss klar, att vi måste göra oss beredda att kunna motstå de faror för främmande öfvervåld och förtryck, som kunna komma öfver vårt land.

Om man då gör en undersökning, huruvida vi befinna oss i ett sådant tillstånd att vi kunna försvara oss, och om man derigenom kommer till det resultat, att vi icke befinna oss i ett sådant tillstånd, så måste man väl anse såsom sin viktigaste angelägenhet att så snart som möjligt söka ställa så till, att vi må kunna försvara oss; och om man allvarligen efterser och besinnar, huru det verkligen förhåller sig med de försvarskrafter, vi för närvarande ega, så tror jag, att det icke skall kunna af någon nekas, att de äro alldeles otillräckliga och ovilkorligen måste förstärkas, om vi skola kunna känna oss ega någon förmåga att emotstå ett fiendtligt anfall. Vi veta ju också väl hvad som har inträffat på andra håll under nyss förflutna tider, vi hafva sett verldstildragelser försiggå ikring oss, som plötsligen höjt upp det ena folket och slagit ned det andra, och intet folk kan veta eller förutse af hvad orsak eller när och hvarifrån det har att vänta den kullkastande stormen, innan han kommer och med öfvervåldigande kraft slår ner hvarje motstånd. Så har det till och med gått med folk, som väl hafva beredt sig till försvar; men har man gjort detta, så har man åtminstone det tillfredsställande medvetandet att man uppfyllt sin pligt, men det skulle vårt folk icke hafva, ty att vi icke äro beredda, det hafva vi erkänt under en följd af år och vi hafva många gånger förklarat och sagt oss vilja göra något för att afhjelpa de stora bristerna i vårt försvarsväsende, men vi hafva dock under många år icke gjort någonting alls af väsentlig beskaffenhet för att kunna sätta oss i tillfälle att förmå försvara oss; och ändå stiga här fram män, hvilka jag i öfrigt högt värderar, men hvilkas handlingssätt jag icke kan förstå eller gilla vid detta tillfälle, då de helt enkelt, utan att pröfva, utan att ingå i förslagens detaljer, blott lägga ett bleklagdt nej mot detta förslag, som dock, blott det underkastats en granskning, som det väl kunnat uthärda, skulle befunnits innefatta så högst väsentliga förbättringar i vårt försvar, att jag erkänner, att jag icke kan fatta huru det låter sig göra att behandla det så, som nu synes vara tillämnadt, och faran af dess undanskjutande måste vara så mycket större som, om vi icke taga något beslut vid detta tillfälle, vi icke veta, när ett sådant lika gynsam kan komma åter. Den siste talaren har sagt, att domen skulle vara uttalad öfver det folk, om hvilket man kunde yttra sig på det sättet, att om detta tillfälle nu icke begagnades, så skulle det icke komma tillbaka igen, utan man skulle sedan vara förhindrad att göra något för framtiden. Men vi sjelfva, eller åtminstone majoriteten i denna Kammar, ha ställt frågan på den ståndpunkten, att om vi icke göra något vid detta tillfälle, om vi icke ingå i en granskning af detta förslags innehåll och icke vilja söka att åstadkomma sådana förbättringar deri, som erfordras för att göra förslaget så godt och så bra, som hvar och en anser det för vinnandet af ett fullt nöjaktigt försvar böra blifva, så

hvilat det på vårt ansvar att det icke heller denna gång blifver något af. Ty här i denna Kammare hafva de anspråk en gång uttryckligen erkänts, som blifvit framställda ifrån den Andra Kammarens flertal och som kunna hafva haft mer eller mindre fog för sig innan de blifvit erkända, men som fått så mycket större styrka sedan de blifvit till sin rättighet medgifna, då man nemligen förklarar, att de ingångna kontrakten om den indelta arméns upprätthållande skola anses gälla allenast under den synpunkten, att indelningshafvarne icke blifva ytterligare betungade med nya utskrifningar och nya skyldigheter att anskaffa manskapet. Dessa anspråk voro, efter min uppfattning, icke fullt befogade, allra mest i början, då det blott var fråga om en ringa tillökning i de värnpligtiges öfnings- eller tjenstgöringsskyldigheter, men i samma mån dessa skyldigheter utsträckas allt längre och längre, måste man erkänna rättigheten af de i fråga varande anspråken; och när derjemte denna Kammare samtyckt till det medgifvandet, att, om man finge börja att fullständigt utveckla den allmänna värnpligten, skulle den gamla skyldigheten för den större del jordegare att upprätthålla den indelta stammen småningom försvinna, så måste man säga, att de stå i sin goda rätt, som påstå att de hafva fått löfte om, att icke någon väsentlig utvidgning af försvaret på den allmänna värnpligtens grund skall få åstadkommas, så vidt icke samtidigt dermed blir beslutadt, att de, som under en lång följd af år ensamma burit en stor del af försvarsbördan, successive skola befrias derifrån. Ett afslag således på denna framställning, om af det skäl, att man skyr att uppfylla de löften, man gifvit, måste nödvändigt — då de, hvilkas rätt en gång blifvit erkänd, svärligen snart kunna förmås att afstå derifrån — hafva till påföljd, att det blir ett uppskof under mycket lång tid med hela denna fråga, om förstärkandet af vårt försvar, hvars slutliga lösning man sedan icke kan förutse. Ett sådant uppskof tror jag, att omtanken för vårt lands eller vårt folks säkerhet icke tål att medgifva och jag anser derfor, att man väl må kunna gå in i en granskning af det nu framlagda förslaget detaljer och man må väl göra den ena eller andra ändringen i det, som är af Utskottet här framställt, och man må säga, att detta eller detta är det förslag, som man anser böra antagas, för att man skall känna sig förbunden att medgifva de utlovade eftergifterna; men man måste nödvändigt gå in på att försöka göra något, som är väsentligen bättre än det nuvarande tillståndet inom vårt försvars organisation. I annat fall tager man på sig ansvaret att man icke blott uppskjuter frågan, utan under tiden bibehåller vårt land i ett sådant svagt försvarstillstånd, att om det uppkommer någon fara, den vi likväl icke kunna se, hvarifrån den kan komma, men dock omöjligen kunna visa att den ej när som helst kan komma — så måste vårt folks frihet och sjelfständighet, då ingenting finnes gjordt för dess betryggande, nödvändigt så svårt lida derpå, att det skall dröja länge innan vi möjligen kunna åter upprätta oss igen; och för detta bör man enligt mitt förmenande taga sig mer till vara än för någonting annat; ty jag har den fasta tron, att för hvarje folk, som icke uppfyller sin skyldighet i nämnda hänseende, dröjer det icke länge, särdeles i våra tider, innan straffet följer den begångna försummelsen i spåren. Jag kan icke förutse hvad som för oss skall kunna inträffa eller hvarifrån den väntade faran skall

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

komma, men jag anser det dock vara alldeles nödvändigt, att man visar sig vilja göra åtminstone något för sjelfständighetens upprätthållande; ty gör man icke det, så är det, såsom sagdt, min fasta öfvertygelse att vi förr eller senare få lida därför, och då på ett så svårt sätt, att man väl bör betänka sig, innan man afkläder sig den nu erbjudna möjligheten att göra något till förbättrande af vårt försvarsväsende, så att vi en gång må kunna börja söka att med kraft skydda oss för främmande anfall, hvilket vi beklagligen i denna stund alls icke kunna.

Jag vill för tillfället icke ingå i de särskilda detaljerna af förslaget. Dem komma vi till, när vi skola pröfva de särskilda punkterna, och när vi komma till behandlingen af den punkt, som rör uppsättningen af den nya stamtruppen, skall jag söka visa, så vidt jag förmår, att den icke blir hvarken så svag till sin beskaffenhet eller så svår att erhålla, som många här anse. Men låtom oss åtminstone vänta att afgöra förslagets öde, till dess vi hafva fått diskutera de särskilda punkterna och framhålla dem hvar för sig så klart och tydligt, som ämnets stora vikt det fordrar, samt söka deri åstadkomma de ändringar eller förbättringar, som Kammarens flertal anser böra göras.

Här har i dag blifvit yttrad af den förste talaren på södermanlandsbänken, att det vore origtigt att gå in med en sådan framställning till Kongl. Maj:ts regering, och att regeringen borde finna sig förnärmad af att man komme med en sådan framställning. För min del kan jag icke fatta giltigheten af denna åsigt, ty, om någonting kan vara berättigadt, så måtte det väl vara det, att inom ett folk, som icke anser sitt försvar vara betryggande, men hvars lagliga representanter fått klart för sig, huru det tror, att försvaret bäst bör ordnas med afseende på så väl landets tillgångar som de tänkesätt, hvilka äro rådande i landet, att detta folks representation, säger jag, går fram med en sådan framställning, som nu är i fråga, till Konungen och hans rådgifvare. Detta är hvad som är föreslaget vid detta tillfälle; och det beror ju sedan på regeringen att fästa afseende på dessa önskingar och framställningar samt att underkasta dem en noggrann pröfning och se till, huru de särskilda åsichter, som yttrats inom Kamrarne, må kunna bringas tillsammans, så att ett tillfredsställande helt deraf kan åstadkommas. För min del vill jag säga, att min öfvertygelse är, att om på detta sätt båda de nu framlagda förslagen med eller utan större eller mindre förändringar deri, så väl i afseende på skatterna som härväsendet öfverlemnas till Kongl. Maj:ts regering, skola de också der undergå den noggranna, samvetsgranna och oveddiga pröfning, som de fordra; och främst har jag förtroende till den föredragande, som skall bereda den militära delen af frågan, att han med det goda material af hufvudgrunder, som förslaget verkligen innehåller, skall både vilja och kunna göra något, som på ett fullt tillfredsställande sätt uppfyller de fordringar, som man bör hafva på en betryggande försvarsorganisation. Min öfvertygelse är, att detta är nästan det bästa förslag, som hittills uti det ifrågavarande ämnet blifvit afgifvet; det måste så väl den, som ställer sig på ståndpunkten af att en tvångsåtgärd behöfver begagnas, som den, hvilken intager samma ståndpunkt som jag, nemligen att denna tvångsåtgärd hvarken är nödvändig eller gagnelig, dock vara fullt berättigad att påstå. Ty det innefattar en början till att

taga ut allt större och större del af landets unga befolkning för att öfva den i vapnets bruk och att derigenom ställa allt större antal af fullt krigsbildade män till landets tjänst för att i farans stund kunna uppträda och med kraft och framgång försvara sitt land. Lätom oss få börja med den framför alla andra angelägna saken, lätom oss icke heller längre stå kvar på den punkten, der mycket olika frågor äro med hvarandra sammanbundna och hindra oss att göra något för vårt försvar intill dess man åtminstone gjort ett försök att få en gång lösa den; lätom oss ock hafva förtroende till att folket vill försvara sig och lätom oss tro, att, när vi en gång börjat införa likställigheten och ställa alla svenska medborgare i samma ställning till hvarandra i afseende på både landets försvar och de skattebidrag, som erfordras, vi sedermera må kunna utveckla oss till det ännu starkare försvar, som vi behöfva och hvartill detta är en särdeles fördelaktig och god början, om det ock innefattar en långsam öfvergång. Det går visserligen långsamt, men det har dock den fördelen, att det är ett godt, kraftigt och verkligt framsteg i den rätta riktningen och lemnar dörren öppen för att kunna göra allt större förbättringar deruti, i den mån landets tillgångar och folkets tänkesätt sådant medgifva. Må man derfor lägga bort alla småaktiga betänkligheter och må man söka bortse från en mängd särskilda småbestämmelser i förslaget och må man i stället för att söka tillfredsställa de önsknigar, tänkesätt, behof och intressen, som framställas från alla sidor, framför allt hålla sig fast vid hufvudsaken, att vi måste göra något för vårt försvar, och att det icke kan gå an att dermed allt jemt uppskjuta. Det måste väl också vara mest statsmannamessigt, att man söker genomföra ett förslag, som är sådant, att det motsvarar landets egen uppfattning af saken, dess tillkännagifna behof och för handen varande förhållanden, hellre än att man skall sträfva efter något abstrakt, något absolut riktigt och derfor icke söka erhålla det bästa möjliga man för tillfället kan få. Jag tror icke, att någon stor sak, sådan som denna, kan göras fullfärdig på en gång; men det är i hög grad angeläget, att man någon gång gör början och icke skjuter upp en sådan fråga år efter år eller fortfar att gå till väga, såsom hittills, eller att när man från den ena sidan vill göra något, så vill man det icke från den andra och tvärtom. Hvem är som lider derpå? Jo det är det, som borde vara oss mest dyrbart att taga vara på och mest angeläget att icke glömma bort, eller betryggandet af vårt lands orubbade sjelfständighet, som icke längre borde få vara underkastadt en sådan bollkastning af nej ena gången från ena sidan och andra gången från andra sidan. För min del vill jag på det varmaste uttala den önskan, att Kammaren icke måtte afslå denna första punkt, utan efter bifall till densamma ingå i pröfning af allt det viktiga, förslaget i öfrigt innehåller. Jag röstar, såsom sagdt, för bifall till Utskottets förslag.

Herr Wijkander: Såsom det egvar och anstår en ordentlig utskottsledamot, har jag under diskussionens fortgång antecknat de anmärkningar, som åtskilliga talare gjort mot Utskottets betänkande, men jag har haft den oturen att komma efter Utskottets ordförande och

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

fyra af dess ledamöter, och således äro många ax bortplockade, men jag hoppas dock att det finnes några kvar.

Först vill jag vända mig mot min gamle vän på elfsborgsbänken, som jag är skyldig ett svar, därför att han påstod att den första klassen af stamsoldater ginge förlorad vid mobiliseringen, men detta påstående kan naturligtvis endast komma deraf, att det undfallit hans uppmärksamhet att året för stamsoldaterne i detta förslag räknas från den 1 November och att deras tjänstetid räknas från den dag, de inträdt i tjänstgöring. Den, som inträdt i rekrytskolan den 1 November, kan sålunda om våren användas vid en mobilisering, och någon mobilisering under djupaste vintern torde icke rimligtvis komma i fråga. Sjelfva Preussen till och med nöjer sig med att vid mobiliseringen taga rekryter med tre månaders öfning.

Han talade vidare, i afseende på rekapitulanterne, om en motsägelse i betänkandet; men jag får fästa hans uppmärksamhet på att det står, att det kunde medgifvas stamsoldaterne rätt att rekapitulera, men icke att de hafva någon ovilkorlig rättighet dertill. Jag vill slutligen tacka honom för den rigtiga och välvilliga uppfattningen, han hade af det nya förslaget, när han antog, att organisationen egentligen komme att utgöra en befäls- och rekrytskola. Detta visar att han uppfattat oss rätt. Han har icke gjort som en annan talare, Herr Adelsköld, hvilken till och med nyttjade skymford om den nya stammen och kallade den *landstrykare*. Jag vet icke hvad som kan berättiga den talaren att nyttja skymford i en diskussion om fäderneslandets viktigaste angelägenheter och om en stam, hvars beskaffenhet han ännu icke kan känna.

Jag skulle nu egentligen vända mig mot min värderade förman, Herr Abelin, men han är nu icke närvarande och jag vill af lätt begripliga skäl icke gerna med honom komma i delo om militära frågor. Jag vill dock till protokollet hafva antecknad, att efter min uppfattning hans anmärkningar icke äro fullt rättvisa. Likasom Utskottets ordförande nyss påpekat, att officerarnes antal enligt den nya härordningen blefve 900 flere än enligt den nuvarande, så ber jag att få upplysa, att efter en uträkning, som jag håller i min hand, är i den nuvarande härordningen tjänstgöringstiden per år för en infanteriofficer af subaltern-grad 52 dagar och efter det nya härordningsförslaget 109 dagar. Således är befälets tjänstgöring, det vill säga utbildning, jemnt dubbelt så stor i den nya som i den gamla härordningen. Jag ber slutligen att, fastän Herr Abelin icke är närvarande, få uttala att han hade fullt rätt i den uppfattningen, att min förhoppning varit att genom den nya härordningen bereda en väg för värnpligten. Jag tror att Herrarne, om I läsen med uppmärksamhet detta förslag, skolen se att det pekar åt det hållet; det har åtminstone stått för mina ögon hela tiden att detta blir slutet.

Men flera ax att plocka finner jag verkligen i Herr Ribbings anförande. Med den stora talang och den stora dialektiska förmåga, han eger, har han gått illa åt förslaget, men han har icke varit rättvis. Han frågade, hvad innebär det att blifva stamsoldat, och det svar, han sjelf derpå lemnade, hafva Herrarne hört. Men det svar, jag anser vara det rätta, det lemnade icke han, utan den siste talaren. Jag an-

ser det innebära ett tillfälle att förvärfva kunskaper, laglydnad och ordningssinne, egenskaper, som äro användbara i alla lifvets förhållanden. Man kan skämta om dessa saker och jag kan icke nyttja det vapnet så bra som den ärade talaren, men jag kan taga fram ett blad ur verkligheten. Vid hvarje indelt regemente finnes en sorts stamsoldater, som heta volontärer och som åtminstone kunna rekryteras och behandlas efter samma grundsatser, som äro uttalade i detta förslag. Flertalet af dessa volontärer hafva vid berörda regemente icke varit några elementarister, utan pojkar, som visat sig ega lyckliga själsanlag, men som icke haft några skolbetyg. Chefen för detta regemente har under sin tjenstetid intagit 110 stycken. Af dem hafva 36 befordrats till underofficerare, af hvilka 10 erhållit afsked, 1 dött och 25 kvarstå ännu i tjenst; men af dem, som tagit afsked — inberäknadt både dessa 10 underofficerare och de 27 volontärer, som icke haft tålamod att vänta, utan som antagit dem erbjudna platser innan de hunnit befordras — är det rätt intressant att kunna visa, att 5 blifvit anställda vid landsstaten, 5 i handel, 3 vid jernvägarne och mekaniska verkstäder, 4 vid landtbruk och 1 vid tullverket, 3 tagit transport till annat regemente, 3 fortsatt sina studier, 1 blifvit sjöman, 1 folkskolelärare, 1 blifvit anställd vid glasbruk och 1 vid skogsstaten. Dessa uppgifter bevisa åtminstone så mycket, att man icke behöfver påstå, att den kontant aflönade stammen skall blifva *landstrykare*, efter man tycker om att begagna det ordet.

Herr Ribbing begärde, att förslagställarne eller Utskottets ledamöter skulle ådagalägga *qualiteten* af de nya stamsoldaterne. Jag vädjar till honom: är sådant möjligt, när det icke finnes en enda soldat af det nya slaget? Han frågade äfven: huru blifva de nya soldaterne i moraliskt hänseende? Ja! det är lika omöjligt att svara derpå, men han är lika orättvis här också; han tänkte naturligtvis på den nuvarande värfvade armén, men Utskottet har antagit, att regeln borde vara att stamsoldaten antoges på tre år, och att utsträckning af denna tjenstetid endast undantagsvis borde meddelas. Jag kan icke tro — det är åtminstone min erfarenhet — att, under den tid ynglingen hålles till sträng tjenstgöring i underbefälsskolor eller andra skolor, hans moral då tager någon skada, utan det skulle väl först inträffa, om han sedan öfvergår till lättja; men något dylikt ligger icke i detta förslag, då de unge männen icke skola hållas till tjenstgöring längre, än som är nödvändigt för deras utbildning, och sedan blott inkallas till repetitionsöfningar. Man tyckes glömma, att särdeles i yngre år hemlif och nyttig verksamhet kunna finnas utan egen bosättning i en torpstuga.

Jag tröttrar likväl Kammaren genom att gå in i dessa detaljer, och det torde icke heller tjena mycket till; men då jag nämnt en del af hvad Herr Ribbing sade, så är jag också skyldig att gifva honom rätt i det han hade rätt.

Han talade om den brist på homogenitet, som skulle uppstå, om supplementarlottning skulle införas. Deri har han efter min uppfattning fullkomligt rätt; denna lottning är ett nödvändigt ondt, och jag tror icke att, om man skulle uppgöra ett förslag, man skulle vilja införa en utlottad värnpliktig i en trupp, som hufvudsakligen består af fri-

*Landförsvarets
ordnande.*
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

villige och som således åtminstone kan utgöras af sådana, som stå under honom i lefnadsvillkor och bildning.

Han frågade äfven: hvarför har man bestämt, att det skall dröja 15 år innan öfningstiden för de värnpligtige kommer att utsträckas till sin fulla längd? Ja! det har gått på den förseglade sedeln. Alla Första Kammarens ledamöter inom Utskottet satte sig deremot, men de blefvo besegrade; det kan man ju icke hjälpa, och för öfrigt, då det gäller en stor fråga, bör man icke, för detaljer som kunna afhjelpas, förkasta det hufvudsakliga.

Detta förer mig ganska naturligt till en anhållan att inför Kam-maren få något tala om min egen ställning till frågan. Jag har kanske äfven en viss rättighet dertill, emedan Kam-maren behagat insätta mig i Försvars-Utskottet icke blott detta år, utan flera gånger förut under det närmast föregående decenniet.

Jag, som är en utpreglad värnpligtsvän — det har jag redan förut mer än en gång fått uttala inför Kam-maren — kunde naturligtvis icke med någon hänförelse taga mot ett förslag, hvilket var grundadt på en princip, som jag icke kunde godkänna, nemligen på en frivillig stam och en föga utbildad beväring, och jag ingick därför i Utskottet med temligen stor tveksamhet, för att icke nyttja ett strängare uttryck. Men då inom Utskottet genom ömsesidiga eftergifter och genom en omisskännelig sträfvan att ändtligen ordna landets försvar, en omvårdnad om landets viktigaste angelägenhet, som framträdde icke minst hos Andra Kam-marens ledamöter, förslaget småningom tog en annan karakter, andra dimen-sioner, då ansåg jag det vara min pligt mot fosterlandet, liksom mot landets försvar, att låta mina betänkligheter falla. Men jag ansåg också, att man borde skaffa sig säkerhet för att förslaget skulle blifva en verk-lighet och icke komma att stanna på papperet, och därför vidhöll jag, liksom fem andra ledamöter af denna Kam-mare, orubbligt såsom *vilkor* för antagandet af ett system, enligt hvilket härens stamtrupp skall antagas mot betalning, att Kam-maren och landet också skola hafva säker-het för att det bestämda antalet verkligen blifver uttaget och att det icke kommer att stanna blott vid ett löfte. Detta var anledningen till min reservation om supplementarlottning, men hvarken jag eller de, som med mig häruti instämt, hafva tagit den därför, att vi ansett den vara något i och för sig önskvärdt, utan därför, att den var ett ound-vikligt ondt, en konsekvens af hela systemet; och likasom Utskottets ordförande talade om, att supplementarlottning i Sverige var en gam-mal sak, som åtminstone ett par gånger varit officiellt införd hos oss, så ber jag att få omtala, att lottning ännu i lag finnes hos Europas friaste och ömtaligaste folk, nemligen engelsmännen. År 1752 infördes lottning vid den engelska milisen, och efter det att sedan år 1832 år-ligen voterats en särskild lag, som för året upphäfver lottningen och bestämmer att milisen skall rekryteras genom värfning, så har det praktiska engelska folket dervid noga aktat sig för att upphäfva sjelfva lagen om lottning, som sålunda när som helst kan upptagas och å nyo sättas i verket, hvilket äfven otvifvelaktigt kommer att ske den dag, man icke på frivillighetens väg finner sig kunna erhålla det antal milis-soldater, som ändamålet kräfver. Emellertid föreligger icke nu frågan om supplementarlottning; den förekommer först i sammanhang med 2:dra

paragrafen af garantilagen, och vi torde derfor sedermera till den få återkomma. Jag har emellertid — jag upprepar det — inom Utskottet, då jag såg och var öfvertygad om, att det nya förslaget innebar stora och omisskänneliga förbättringar af vårt nuvarande härväsende, ja! förbättringar så stora, att de i förmiddags erkändes äfven af Herr Abelin, som just icke är någon vän af detta förslag, biträdt förslaget och förklarar mig, med vilkor af lottningen, villig att bifalla det samma; och då lottningsfrågan icke ännu är afgjord utan förekommer först i en senare paragraf, och då förhoppning således ännu kan finnas, att den blifver antagen, så är jag, såsom jag sagt och förklarar, villig att lemna min röst åt den nu föredragna punkten och yrkar jag sålunda till densamma bifall.

*Landtför-
svarets
ordnande.*
(Forts.)

Herr Fåhræus: Då genom den bestämda föredragningsordningen det medgifvits att utlåta sig i sammanhang med den föredragna punkten öfver förslaget i sin helhet, vill jag begagna mig af tillfället att derom yttra några ord.

En talare på förmiddagen fäste uppmärksamheten på den formella beskaffenheten af motionen i förevarande ämne, och ovedersägligen är den af en icke ringa märkvärdighet. En motion med 102 namnunderskrifter är nemligen en företeelse, som tillförene varit utan exempel.

Då antalet underskrifter utgör flertalet af den Kammares ledamöter, der motionen är väckt, kan det skäligen frågas, för det första: hvad ändamål har en motions så högtidliga utstyrelse, om det icke är att utgöra en demonstration eller att utöfva ett verksamare tryck på Utskottet och Medkammaren? Och för det andra: huru kan ett sådant antal underskrifter stå tillsammans med konstitutionella former? 56 § Riksdagsordningen stadgar, att motioner i ämnen, som tillhöra Ständigt Utskotts behandling, icke kunna till afgörande företagas, innan Utskott deröfver afgifvit yttrande. I förevarande fall kan likväl i sjelfva verket frågan redan anses afgjord i den ena Kammaren genom uttalandet af dess fleste ledamöters åsigt derom innan Utskottet blifvit hört. I förut gällande Riksdagsordning var det uttryckligen föreskrifvet, att icke något memorial fick mottagas, som var underskrifvet af flere än *en* ledamot; undantag var medgifvet endast för representanter från samma stad, län eller stift, då frågan rörde någon ortens angelägenhet. Nekas kan väl icke, att det nu gifna exemplet lätteligen leder till oformaligheter, hvarigenom ofta nog Utskotts hörande kan blifva blott en tom formalitet, helst om det blifver en sedvänja att, såsom nu skett, välja utskottsledamöter och deras suppleanter samt och synnerligen bland motionärerne. Då emellertid nu gällande Riksdagsordning icke innefattar något bestämdt förbud mot ett sådant förfaringssätt, torde man väl tills vidare få finna sig i de olägenheter, som deraf kunna följa, och låta det ankomma derpå, huru man vill tyda lagarne för grannligheten och ovelld.

Mot innehållet af ingressen till förevarande förslag hyser jag i flera hänseenden de största betänkligheter. Då Utskottet likasom motionärerne vid sitt förslag till försvarets ordnande fäst det uttryckliga vilkoret af bland annat beslut om grundskatternas afskrifvande, så har derigenom en ny väg blifvit beträdd för riksdagsärendens behandling,

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

en väg som — jag befarar det — skall oundvikligen leda till förvecklingar.

Om ett härordningsförslag med sådant vilkor afgifvits af en enskild motionär, skulle det icke hafva varit i formelt hänseende att betrakta annorlunda än som hvarje annan enskild motion eller såsom en subjektiv meningyttring; men då ett sådant förslag med detta vilkor utgått från den ena Kammarens fleste ledamöter, som dessutom antagligen alla äro innehafvare af grundskattskyldig jord, så kan man icke fränkänna det egenskapen af ett anbud mot ett visst pris.

I de flesta europeiska länder utgör grundskatt en af de väsentligaste statsinkomsterna. I Preussen och Danmark, der jordbeskattningen tillförene företett enahanda olikheter som i Sverige, har den, såsom Utskottet också omförmält, på senare tider blifvit utjennad. I England har man medgifvit rättighet att aflösa grundskatten efter vissa, bestämda grunder; men ingenstädes utom våra landamären har man funnit lämpligt att lägga eftergift af någon skatt i ena vågskålen och betryggandet af landets försvar i den andra.

Jag bekänner, att det är vidrigt för rättskänslan, att icke hvarje sak kan få gälla för hvad den är, utan att göras beroende af andra frågor, som dermed icke hafva något naturligt samband. Formvidrigheten af ett sådant förfaringsätt visar sig uppenbarligen derigenom, att man icke kan bilda sig något omdöme om vilkorets antaglighet utan att hafva granskat de särskilda förslag, hvilkas godkännande vilkoret afser, men hvarom någon öfverläggning inom Kamrarna icke kan egrum, förr än dessa förslag blifvit till behandling föredragna. Emellertid, och ehuru således någon pröfning af en eller annan del af dessa förslag nu icke kan ifrågakomma, är det oundvikligt att vid detta tillfälle beröra förhållandena med statens tillgångar för att icke alldeles famla i mörkret vid bedömandet af vilkorets finansiella betydelse. Ingen enskild, med någon eftertanke, inlåter sig på en köpeafhandling utan att tillse, om han har utvägar att göra liqviden. Det skulle utmärka en oförliknelig sorglöshet, om statens målsmän skulle handla annorlunda.

Vid det förhållande, att Utskottet i likhet med motionärerna sammanlänkat försvarsfrågan med skattefrågorna, hade det varit af stort intresse, om Utskottet ställt ett horoskop eller åtminstone gjort någon, äfven den aflägsnaste, antydan om, huru vi må kunna reda oss med våra finanser, om, samtidigt dermed, att i och för försvarsorganisationen statsbehofven blefve ökade med åtskilliga millioner, tillgångarne å andra sidan genom skatteftergifter komme att minskas också med en hop millioner.

När Utskottet utan förbehåll tillstyrkt eftergifvande af grundskatterna, så måste det förutsättas, att Utskottet antagit möjligheten för staten att undvara dem; men det hade då icke varit ur vägen, om i betänkandet åtminstone framskymtat någon grund för ett sådant antagande, ty utan visshet om erforderliga tillgångar äfventyrar man ju, att den stora reformen skall stanna på papperet.

Jag utbeder mig, för att i någon mån belysa förhållandet härmed, att få framlägga några jemförande siffertal.

Utskottet har beräknat årliga kostnaden för den föreslagna försvarsorganisationen till 29,900,000 kronor. Landtförsvars-departementets

nuvarande ordinarie budget slutar på en summa af 16,949,500 kronor. Härtill böra läggas de bidrag för försvaret, som utgöras genom rustning och rotering och som Utskottet nu beräknat till 4,648,593 kronor. Om dessa tvenne summer afdragas från det först nämnda beloppet, återstår i jennadt tal 8,301,900 kronor, hvarmed alltså det blifvande statsbehofvet för ifrågavarande ändamål skulle öfverstiga nuvarande tillgångar. Grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesväret beräknas af Utskottet till 10,214,011 kronor 21 öre, hvaraf för grundskatterna: 5,565,417 kronor 81 öre. I fall dessa skatter och besvär efterskänkas, blifver berörda statsbehof alltså ökad till 18,515,900 kronor i jennadt tal. Såsom ny tillgång har Utskottet ställt i utsigt förhöjning af bevillningen för jordbruksfastighet till likhet med bevillningen för annan fastighet eller från 3 öre till 5 öre för hvarje fulla 100 kronor af uppskattningsvärdet, hvarigenom i förhållande till sistlidna års uppbördsbelopp kan beräknas en ny tillgång af 379,000 kronor. Derjemte har af Utskottet ifrågasatts verksammare kontroll öfver taxeringen af jordbruksfastigheter, med anledning af förberedande skattejemkningskomiténs uppgift, att taxeringsvärdet å sådana fastigheter på 13 år, eller från den tid då afgiften nedsattes från 1 för 100 till $\frac{1}{10}$ för tusen, sjunkit med 46 millioner kronor. Om man antager möjligheten af att detta värde genom den ifrågasatta bättre kontrollen kan uppbringas till hvad det förut varit, så skulle man derigenom dock endast kunna påräkna ett belopp af 23,000 kronor. I detta fall skulle således det hela af de ifrågasatta nya tillgångarna kunna beräknas till omkring 400,000 kronor. Men såsom uttryckligt vilkor för fastighetsbevillningens ökande har Utskottet bestämt, att grundskatterna och indelningsbördan afskrifvas. För statens gåfva af omkring 10,200,000 kronor bjudes således en gengåfva af 400,000. Genom sistnämnda tillgång skulle emellertid det omförmälda statsbehofvet minskas till 18,115,900 kronor. Men under den föregående öfverläggningen har af en i militära organisationsfrågor väl förfaren ledamot, till hvars ömdöme i detta hänseende alltså kan sättas den fullaste tillit, blifvit anmärkt, att Utskottets kostnadsberäkningar halta, och att slutsumman borde icke obetydligt ökas. Med afseende derjemte å hvad Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet erinrat, måste man vara beredd på att fylla behofvet för sjöförsvarets ordnande, som vid en föregående riksdag förklarats böra ske i sammanhang med landtförsvarets. Man torde följaktligen, utan fara för misstag, kunna antaga, att beloppet af det statsbehof, som utöfver nu befintliga tillgångar komme att förefinnas, då organisationen blifvit genomförd samt berörda skatter och besvär upphört, skall uppgå till minst 20 millioner.

Allt sedan den tid, då frågan om grundskatternas efterskänkande började agiteras, har det varit en stående formel, att allmänna bevillningen vore den källa, hvarifrån statens behof lättast och rättast kunde och borde fyllas. Jag är visserligen icke någon beundrare af detta slags beskattning; ty erfarenheten har lärt mig, att detta skattesystem, mer än alla andra, i praktiken stöter på stora vanskligheter, systemet må för öfrigt ur teoretisk synpunkt gälla huru högt som helst. Men det förhåller sig med den allmänna bevillningen som med den allmänna värnpligten: den är ett oundvikligt ondt, som man måste underkasta

Landtförsvarets ordnande.
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

sig. Frågan är således: huru långt kan man uttänja tillämpningen af systemet i höjd och bredd? Dervid möter det beklagliga förhållandet, att Särskilda Utskottet, eller, för att döma af reservationerna, *halftva* Utskottet, i anledning af de väckta förslagen om reformer af bevillningsbeskattningen, på det bestämdaste tillbakavisat all tanke på vidare bevilling af jordbruket. Det vill således synas, som om det belopp af omkring 400,000 kronor, som möjligen kunde vinnas, dels genom rättelse i det undantagsförhållande, som hittills egt rum i afseende på fastighetsbevillingen, och dels genom rättelse af missbruken vid taxeringarna, skulle vara att anse såsom demarkationslinien för medgifvandena på det hållet. Deraf skulle då följa, att det vore öfverlåtet åt de öfriga medborgareklasserna att i denna finansiella angelägenhet sölja för resten. Bevillingen efter 2:dra artikeln bevillningsförordningen drabbar, såsom vi alla veta, förutom kapital, löner och pensioner, de industriella yrkena, deruti naturligtvis inberäknade bergsbruk, trävarurörelse, enskilda kreditanstalter o. s. v. Det sistlidne är fastställda belopp af denna skattetitel uppgick till 2,332,186 kronor. Sammanställer man nu dermed det nyss beräknade totalbeloppet för framtida behof eller 18,115,900 kronor, så har man lätt att finna, i hvad proportion den nu till en procent utgående afgiften måste förhöjas, derest icke andra inkomstkällor kunna uppletas såsom supplement. Det har ingalunda fallit mig ur minnet, hurusom man allt jemt förespeglat, att de växande statsinkomsterna skulle möjliggöra eftergift af grundskatterna utan någon känbar olägenhet för det allmänna; men, utan att vara pessimist, har jag erfarit tillräckligt af världen, för att veta, huru föga välbetänkt det är att draga vaxel på en tid, som ännu ligger förborgad för oss. Om icke de senare månadernas officiella uppgifter om våra sjunkande statsinkomster gifva väckelse och varning nog, må man kasta en blick på det ekonomiska trångmål, det näringsgarnas betryck, som redan länge gripit omkring sig i flera förut blomstrande stater på kontinenten. Må vara, att reaktionen har en öfvergång kan hända, och — jag hoppas det, snarare än man nu kan beräkna, men må man ej heller glömma, hvad alla kulturfolks historia bevittnat — att en stigande nationalvälmåga också skapar nya och växande behof.

Detta är den finansiella sidan af frågan; men den har också en konstitutionel sida.

Efter ordalydelsen afser vilkoret i ingressen endast godkännande af Kamrarne, d. v. s. af Riksdagen. Det kan icke vara en glömska, att den andra statsmakten också har ett ord med i laget; men med hänsyn dertill hade man icke bort förbise antecedentia af frågans behandling å regeringens sida. Jag ber att i det hänseendet få hänvisa till statsrådsprotokollet för den 30 December 1876, som jemte statsregleringspropositionen delgafs sistlidne Riksdag, och som bland annat an gick frågan om grundskatterna.

I fortsättningen af Herr Finansdepartementschefens anförande står på 8:de sidan af detta protokoll att läsa följande: »en skatteeftergift, som beviljas endast i den mån redan befintliga tillgångar medgifva, eller när Konung och Riksdag för tiden kunna finna lämpligt att nya utvägar anskaffa, innebär tydligen, att åtgärden företages i statens

intresse och för ett politiskt ändamål, hvaraf den förmån, som för de enskilde kan uppstå, endast varder en följd; hvaremot en skatteförminskning, som genom fastställd afskrifningsplan upphäufver statsmakternas frihet och binder dem vid ett åt de enskilde tillskapadt fordringsanspråk, får hela karakteren af ett privaträttsligt aftal, för hvilket det politiska ändamålet träder i bakgrunden». »Och ännu tydligare franträder detta förhållande derutinnan, att det egentligen är genom fastställande af en orubblig afskrifningsplan, som en obehörig fördel kan sägas vara på statens bekostnad beredd åt den nuvarande jordegaren» etc. etc.

Då nu protokollet afslutas i följande ordalag: »hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt och tillstyrkt, deri Statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:ts Konungen gilla och bifalla», huru är det då tänkbart, att ett beslut, som just afser fastställandet af en afskrifningsplan, skulle kunna vinna framgång? Sedan Konungens rådgifvare så enhälligt och så oförtydbart uttalat sin åsigt i ämnet, och Konungen deröfver fattat sitt beslut, vore det icke fast mera en förnärmelse att tilltro regeringen ett affall i en så vigtig fråga, som ju berör icke blott de grundskattskyldiges intressen, utan hela samhällets, och en fråga, hvari Konungen obestriddigen har grundlagsenligt veto? Det bör skäligen förmodas, att den kammarmajoritet, som framlagt motionen i ämnet, då uppmärksamheten fästes på frågans sålunda förändrade skick, och med hänsyn derjemte till de hotande missförhållandena mellan statens tillgångar och behof, skall vara nog patriotisk att låta anspråket på skatteftergiften falla. I hvarje händelse finner jag ifrågavarande, i ingressen intagna vilkor ur alla synpunkter förkastligt.

Hvad beträffar de i förslaget angifna organisationsgrunder och dermed sammanhängande lagstadganden, så hafva under den föregående öfverläggningen af sakkunnige ledamöter sådana brister deri blifvit påvisade och, såsom det synes mig, bevisade, att förslaget icke skulle kunna godkännas utan så väsentliga förändringar, att förslagets anhängare omöjligen kunna antagas dertill vilja lemna sitt begifvande. Jag inskränker mig till att endast angifva två moment, som för mig varit bestämmande: det ena afser saknaden af all garanti för att stamtruppen kan blifva rekryterad på frivillighetens väg. Det skulle, såsom mig synes, förutsätta det mest förtviflade ekonomiska tillstånd i landet, om man kunde antaga att 5 à 6,000 unga män årligen skulle af fri vilja föredraga soldatlifvets tvång framför det fria arbetet. Det må gerna medgifvas att, såsom Friherre af Ugglas yttrade, lottningen vidläder något motbjudande; men fasthåller man vid den grundsats, att stammen skall bildas ur de värnpliktigas led, så lærer någon annan utväg icke finnas än supplementarlottning. Det andra momentet afser förhållandet med vapenöfningen under den bestämde öfvergångstiden. I det hänseendet tillåter jag mig fråga: hvad berättigar oss att lägga en större börda på efterkommande än den, vi sjelfve vilja bära? Och, än vidare, hvilken förnuftig grund kan väl anföras för det antagandet, att krigsfaran skall blifva mera aflägsen under de närmaste 14 åren än efter denna tid? Är det ändamålsenligt och erforderligt att på 15:de året utsträcka öfvingstiden till 3 månader finnes icke någon rim-

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

lig grund, hvarför denna öfningstid skall anses mindre angelägen under den närmaste framtiden.

Jag tror mig icke behöfva vidlyftigare redogöra för mina åsikter i ämnet, tillförseende mig att det redan sagda skall finnas rättfärdiga mitt ogillande så väl af förslaget, som af hvarje vilkor för dess antagande.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Herr Wærn: Då jag insatts såsom ledamot uti det Särskilda Utskottet, har jag ansett det vara min pligt att fördomsfritt pröfva de förslag, som öfverlemnats till Utskottets behandling, och den enda förutfattade mening, med hvilken jag inträdde i Utskottet till dessa förslags pröfning, var den, att det var angeläget att förstärka vårt försvar och att man derfor borde göra hvad som göras kunde. De utvägar, som då syntes stå öppna för att vinna detta mål, voro indelningsverkets bibehållande, den allmänna värnpligtens införande med fullständig vapenöfning för alla de värnpligtige, och det förslag, som af Andra Kammarens majoritet blifvit afgifvet. Hvad då först angick indelningsverket, så hafva vi här i Kammaren den starkaste försvarare af detsamma, och då han såsom ledamot af Konungens råd under en tid, då jag hade äran att vara hans kamrat, fått allt det understöd för sina åsikter, som gerna kunde lemnas af en regering, men då dels nu ett sådant stöd saknades och dels under den tid, som förlutit sedan regeringen framlade hans förslag, så mycket hade händt och Riksdagen ovilkorligen förklarar sig mot detsamma, så föreföll det mig otänkbart, att man nu skulle kunna genomföra ett försvar, grundadt på indelningsverket. Jag ansåg det derfor icke vara någon inkonsekvens af mig att öfvergifva den åsigt jag förut hyllat, och att, då något måste göras, söka efter andra grunder för ett betryggande försvar. Hvad då närmast angår den allmänna värnpligten, så hade denna grund redan varit föremål för Riksdagens öfverläggningar, och Riksdagen hade förklarar sig derpå icke vilja ingå, och i betraktande af kostnaderna icke blott i penningar, utan äfven i tid och arbete för hela den svenska ungdomen, som allmän värnpligt skulle medföra, ansåg jag äfven, att det skulle vara omöjligt att på denna grund bygga försvaret. Återstod då det förslag, som Andra Kammarens majoritet framställt, och de modifikationerna deraf, som skulle kunna ifrågakomma. Detta förslag utgår från den synpunkt, att endast en viss del af de värnpligtige skulle fullständigt öfvas, och de alternativ, som med afseende derå kunde ifrågakomma, gälde dels huru denna mindre del skulle uttagas, dels äfven hvilka vilkor skulle bestämmas med afseende å dess aflöning. Skulle de uttagas med eller utan lottning, och skulle de som uttoges erhålla aflöning eller icke? Om man, såsom Utskottets majoritet här gjort, säger, att de värnpligtige skola till stamsoldater uttagas på det sätt, att man lemnar erforderliga penningar för att få dem frivilligt, så kan jag för min del icke se någon karaktersskillnad kvarstå deremellan och värfning, och derfor är det som jag, i likhet med öfrige reseranter, ansett detta sätt icke vara lämpligt, utan trots att man borde fästa sig vid lottning. Men då blir frågan: skall denna lottning vara supple-

mentär eller skall den vara ovilkorlig, och skall man lemna någon aflöning eller icke? Det har då förefallit mig som om det vore rätt att gifva en aflöning, så länge en sådan aflöning dock icke betraktades på annat sätt än såsom en ersättning för den förlorade tiden. För motionärerne har det syntts nödvändigt att lemna de obemedlade ynglingarne en ersättning, hvarigenom det skulle blifva möjligt att få några; de hafva ansett, att man icke på annat sätt skulle kunna få folk och att man icke borde beröfva dem deras arbete under en så lång tid utan att aflöna dem. Jag tror också att, om man icke går längre än som är föreslaget, är det fullkomligt riktigt och jag har därför ansett, att, om Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt genom en lag skall bestämman huru mycket som bör gifvas dem i aflöning, så bör den bestämmas så, att den blir en lämplig ersättning för deras arbete, men ingenting derutöver. Jag skiljer mig häruti från Utskottets ordförande, som nyss yttrade, att han ansåg aflöningen böra sättas så hög, att den erbjöd en lockelse. Lockelsen föreställer jag mig böra ligga i den uppfostran, som erbjüdes, och långt ifrån att, såsom den förste talaren i dag, anse, att det skulle ligga något ondt i denna uppfostran, anser jag den vara för en yngling högeligen nyttig och önskvärd. Ordningssinne, punktlighet, sinnens närvaro, snabb lydnad, der lydnad är pligt, förmåga att handtera sin kropp m. fl. egenskaper, som utvecklas genom vapenöfningar och gymnastik, äro enligt min tanke egenskaper, högeligen nyttiga för hvad samhällsställning som helst, och deras erhållande anser jag böra vara en lockelse.

Jag har velat säga dessa ord i allmänhet, men jag måste nu, dels med anledning af hvad föregående talare yttrat, dels äfven med anledning af den siste talarens anförande, öfvergå något till frågans ställning för denna Kammare. Kongl. Maj:t yttrade i sitt trontal vid denna riksdags början, att han icke ansåg det vara lämpligt att nu framställa något förslag till en ny härordning, emedan »ytterligare meningsbrytningar syntes oundvikliga, innan den enighet i tänkesätten vore att emotse, utan hvilken det stora målet, ett starkare försvar, icke kunde vinnas.» Då Kongl. Maj:t sålunda, sedan två af honom framställda förslag blifvit afslagna, på ganska goda grunder öfverlemnadt frågan till Riksdagen, så är det för mig omöjligt att klandra, det motionärerne uppträdt och åt frågan gifvit den behandling, som de ansett vara behöflig för att bringa den närmare sin lösning, och jag kan icke annat än förklara mig vara af olika tanke med den siste ärade talaren, då han i deras antal blott velat se en demonstration, ett tryck på Medkammaren och då han sagt att frågan redan vore afgjord, att exemplet måste leda till efterföljd och att, hvad det än bevisade, icke vore det bevis på grannligheten och oveld. Då jag under flera veckor inom Utskottet arbetat tillsammans med desse Herrar från Andra Kammarerna, hvilka varit med om att framställa detta förslag, har den öfvertygelsen ovilkorligen trängt sig på mig, att det varit fullt allvar uti deras önskan att få ett starkt försvar, och då jag, såsom mig blifvit sagdt, blifvit insatt i Utskottet, emedan jag var representant för en större stad och man önskade, att jag såsom sådan skulle pröfva de motioner, som blifvit afgifna, kan jag icke säga annat än att det alltid under öfverläggningarne framgått, att motionärerne afsett ett starkt

*Landtförsvarets
ordnande.*
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

försvar och haft allvar uti sina afsigter. Att det bland dem kan finnas större eller mindre värme i detta afseende och olika meningar, är naturligt; förklaringsgrunden till det talrika undertecknandet af motionen ligger naturligtvis i det stora arbete, som de sines emellan hafva haft för att komma till någon enighet. När de då efter mycken möda kommit till enighet, har undertecknandet af motionen inneburit, att de dervid bundit sig. Att man deruti kan se en demonstration, det vill jag gerna medgifva, och att det bland motionärerne kan finnas många, som äro herrsklystne — hvilket är något, som torde ligga i den menskliga naturen — likasom att det finnes partiledare, som vilja göra sin mening gällande, men, då det nu kommit på tal, vill jag säga, att sjelfva detta utskottsbetänkande ovilkorligen bevisar, att det af motionärerne framställda förslaget icke varit deras: »*sic volo, sic jubeo*». Jag har vid första genomläsningen af det tryckta betänkandet, för att göra för mig klart huru sakerna stodo, antecknat alla de ändringsförslag, som inom Utskottet blifvit antagna, och nummern på det sista är 24. Då så är, och så många ändringar skett, tror jag icke att man med skäl kan säga, att någon obehörig herrsklystnad och envishet hos Andra Kammarens ledamöter i Utskottet gjort sig gällande. Vid behandlingen af alla de ändringsförslag, som ifrågakommo, gjordes det alltid stort afseende på sjelfva saken, och å deras sida svarades alltid med sakkunskap på de invändningar, som framställdes. Under sådana omständigheter kan jag icke inse att vådan af motionärernes talrikhet är så stor, eller att det kan utgöra något hinder för oss att opartiskt och välvilligt ingå i pröfning af förslaget.

Hvad angår den förutsättning, under hvilken förslaget blifvit afgifvet, och som står angifven i ingressen, samt således icke direkt är föremål för öfverläggning nu, så är jag principiellt emot alla dylika villkor och har äfven inom Kammaren kraftigt uttalat mig emot sådana. Jag deltagar aldrig i någon kompromiss, de äro mig så motbjudande, som något kan vara. Men om en sådan af andra ingås och i följd deraf frågor, som blifvit med hvarandra sammanbundna, till liktidigt afgörande förekomma, så är det väl min pligt att pröfva dem båda och att ej afslå blott därför att en kompromiss blifvit ingången, så vida ej annars denna skulle vara alldeles förnuftsvidrig eller af skamlig art. Då man här framställer den frågan, huruvida icke med afseende på detta förslag man måste antaga att ifrågavarande kompromiss verkligen är förnuftsvidrig eller skamlig, så får jag erinra, att rustning och rotering stå i sådant samband med indelningsverket, att det icke är möjligt att grunda vårt försvar på annat än indelningsverket utan att taga frågan om upphäfvande af rustning och rotering i betraktande, och då de upphävas, så torde det vara svårt att bibehålla de motsvarande grundskatterna, när de ena äro mest betungande i vissa provinser och andra i andra, samt de ungefärligen utjemna hvarandra. Det är således mycket svårt att göra något i det ena fallet och icke göra något i det andra. Jag är således för min del fullkomligt af samma åsigt som den siste ärade talaren, att det är principiellt olämpligt att sammanbinda frågor med hvarandra, men jag kan icke inse att här skett något »*pactum turpe*» på något sätt.

Hvad det angår, att det skulle vara så lättsinnigt eller svårt att

besluta sig för sådana åtgärder, som här äro föreslagna, då man icke har tillgångar till att bestrida på en gång de ökade utbetalningar, som deraf skulle följa, och å andra sidan den ersättning, som skulle erfordras för minskade statsinkomster, så har Utskottets ordförande redan för Herrarne framhållit, huru det är en absolut omöjlighet för ett Utskott eller för den del för någon att uppgöra en finansiell plan, som omfattar en tid af 37 år, och jag vill tillägga att, om man gjorde det, så skulle icke någon representation antaga en sådan plan, utan säkert svara att det vore saker, som man måste afgöra år efter år och efter sig företeende omständigheter.

Derifrån finnes ingen appell, och man kan då endast säga, att allt, hvad statistik och erfarenhet kunna lemna, bör framhållas; men derom har ju verkligen Kongl. Maj:t dragit försorg. Vi hafva nemligen haft en förberedande skattejemkningskomité och nära ett dussin andra komitéer, som mer eller mindre spridt ljus i denna fråga, och hvarje riksdagsman kan studera dem och stadga sitt omdöme. Utskottet har i det fallet icke kunnat framlägga något nytt eller utarbета någon tablå. Utskottets ordförande har visat, huru det hittills förhållit sig i afseende på skatternas ökande, inkomsters och utgifternas förhöjande, och att, deladt på det antal år, som förslaget upptager, det icke innebär något synnerligt farligt. Jag kan icke erinra mig, om han betonade de minskningar, som under de sistförflutna femton åren hafva skett i statsinkomsterna genom nedsatta skatter, men naturligtvis, om vi besluta oss för en sådan genomgående skattenedsättning, så komma vi icke att liktidigt göra andra skattenedsättningar, och kunna därför hemta ett omdöme i afseende på vår förmåga i denna del för framtiden från hvad som under den sistförflutna tiden verkligen skett. Jag vill ej besvära med några siffror eller ens någon uppräknig, men de fleste af er, mine Herrar, torde väl erinra sig huru många och stora skattenedsättningar vi under de sista femton åren gjort, och dock hafva statsinkomsterna stigit.

Jag vill icke uppehålla Kammaren längre, men några slutord vill jag säga om Kammarens hållning. Jag vill icke tala om Medkammaren, ty jag tillhör dem, som anse, att det mest förhatliga argument, man kan komma med, är att denna Kammare skulle på något sätt rätta sig efter något annat än sin öfvertygelse; men, då jag icke talar om fattandet af vissa beslut, utan om åtgärder i afseende på en viss fråga, så fäster jag Herrarnes uppmärksamhet derpå, att, om Andra Kammararen arbetar på försvaret, såsom dess motion visar att den gjort, om den dermed så nitiskt sysselsatt sig, så i alla detaljer visat intresse och sakkunskap, så är enda sättet för denna Kammare att bibehålla sin prestige och sitt inflytande det att arbeta lika mycket, och att, om deremot denna Kammare icke gör något direkt och verkligt därför, utan blott mottager omsorgsfullt utarbetade förslag med ett bleklagdt nej, så förlora vi det inflytande, som vi alla måste önska att, Första Kammararen skall bibehålla. Det är min mening. Jag kan icke annat än anse, att enda sättet för Första Kammararen att bibehålla det inflytande, som den bör hafva, är att icke i en så vigtig fråga säga: non possumus. Man kan väl afslå, om skäl dertill finnas, det, som man anser origtigt, men man bör icke dermed stanna och blott

Landtförsvarets ordförande.
(Forts.)

Landtför-
svarets
ordnande.
(Forts.)

säga: vi vilja icke, utan man måste ingå i frågan och verkligen behandla den.

Hvad då detta förslag angår, så tror jag för min del, att Kammararen bör pröfva hvarje särskild punkt, icke afslå det i klump; icke afslå en punkt, som synes så oskyldig, åtminstone efter mitt förmenande, som den nu föredragna, utan först då den kommer till någon punkt, hvars bestämmelser på uttryckligt anförda skäl ogillas, afslå densamma, eller, om Kammararen på flera sammanlagda skäl vill afslå det hela, då göra det vid ingressen, men icke nu vid första punkten utan att ingå i någon granskning af de öfriga.

Jag måste också säga några ord om frågans ställning till regeringen. En talare yttrade sig derom, och han slutade sitt anförande dermed, »att icke i något land skulle en ministèr qvarstanna, om representationen gäfve den sådana anvisningar som i detta förslag äro intagna. Jag måste tillstå, att jag aldrig kan finna, huru en regering skulle kunna lifva lidande, ens till sitt anseende, i någon mån af de skrivelser, som lemnas till den, utan endast af den behandling, som regeringen gifver derät, och då Kongl. Maj:t, på skäl som måste erkännas, icke vill komma med nya förslag oupphörligt, utan, på den grund att det icke lyckats vinna representationens samtycke och på det skäl, som redan anförts, nemligen det förhållande att Kamrarne voro af så olika meningar, i trontalet sagt, att meningsbrytningar måste ske, innan nytt förslag lemnas, så tror jag för min del, att Kongl. Maj:ts rådgifvare äro ursäktade för att icke nu hafva afgifvit något förslag, och om deri låge något, som icke vore bra för deras anseende, så skulle det klandras på sådan grund, men icke kunna vi göra det därför, att den fråga, som så lifligt sysselsätter sinnen som den om rikets försvar, gifver anledning till förhandlingar i Riksdagen. Icke heller kunna vi efter min uppfattning anse det för regeringen i minsta mån nedsättande, om den egnar Riksdagens skrivelser i hvilket ämne som helst den konstitutionella behandling, som de i sig sjelfva förtjena. Det är endast i det fall, att Konungens rådgifvare skulle i en så vigtig fråga som denna underlåta all sjelfständig pröfning och ledande verksamhet, blindt antagande hvad Riksdagen föreslagit, som den skulle visa en för dess anseende nedsättande svaghet.

För min del anhåller jag om bifall till den föredragna punkten.

Friherre Hamilton: I likhet med den siste talaren får jag såsom min åsigt uttala, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om denna Kammarare nu skulle i klump afslå det föreliggande betänkanudet, utan att bevärdiga det med en närmare granskning af dess detaljer. Då nu Andra Kammararens ledamöter på ett så allvarligt sätt räckt oss handen till lösning af den stora frågan, tror jag, att det icke vore väl betänkt af denna Kammarare att så der utan vidare säga nej dertill. Vi hafva ingenting att sätta i stället, vi komma blott med ett enkelt nej. Jag ber Kammararen betänka, huru detta skall en gång sluta, och hvad följden skall blifva deraf. Det torde väl vara allmänt erkänt, att vårt försvar behöfver förändras och förstärkas. Den allvarliga tid, hvori vi lefva, manar oss att dagligen tänka derpå. Hvad då det

föreliggande förslaget beträffar, så tror jag icke, att många skola kunna på allvar påstå, att icke detta förslag innebär en betydlig förstärkning af försvaret. Det är sant, att försvarsfrågan blifvit sammankopplad med andra; men för ögonblicket hafva vi blott att granska den fråga, som föreligger, och det är förslaget till ordnande af fosterlandets försvar. Då enligt det bruk, som är vedertaget, man nu har rättighet att yttra sig om förslaget i dess helhet, beder jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet på den reservation, som Herr Wijkander afgifvit till andra paragrafen i garantilagen, i hvilken reservation jag förenar mig, dock endast beträffande sjelfva det slut, hvartill reservanten kommit. De motiv, som reservationen innehåller, har jag deremot icke kunnat gilla, alldenstund jag ej kan gå in på den åsigten, att försvarsväsendet, för att vara betryggande, måste vara uteslutande grundadt på allmän värnpligt. Jag tror nemligen, att en fullt konsekvent tillämpning af värnpligtsidén skulle medföra så stora kostnader, att vi icke utan de största svårigheter skulle kunna bära dem, och jag anser det dessutom temligen obehöfligt i den ställning vi innehafva. Jag har icke lyckats komma till den öfvertygelsen, att det icke skulle vara möjligt att på grund af vår gamla härordning och med tidsenliga ändringar i densamma åstadkomma ett försvarsväsende, som ännu vore för oss lika betryggande, som det i århundraden varit. Men då en lösning af försvarsfrågan i denna rigtning nu icke har utsigt att vinna framgång, har jag, öfvertygad som jag är, att något måste göras, ansett mig böra lägga å sido mina enskilda åsikter och förena mig med Utskottet. Jag har då mot Utskottets förslag icke någon annan väsentlig invändning att göra än hvad beträffar stamtruppens anskaffande uteslutande på frivillighetens väg. Derom torde dock blifva tillfälle att närmare yttra sig, då den punkten speciellt kommer under diskussion. För närvarande vill jag icke vidare trötta Kammarerna, utan inskränker mig till att yrka bifall å det föredragna momentet.

*Landtförsvarets
ordnande.
(Forts.)*

Då tiden nu var långt framskriden och 24 ledamöter anmält sig för att vidare i ämnet sig yttra, uppskötts öfverläggningen till nästa sammanträde, och åtskildes Kammarerna kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.